

**แผนพัฒนาการเกษตร
ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ 10
(พ.ศ. 2550-2554)**

**กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
พฤศจิกายน 2550**

แผนพัฒนาการเกษตร

**ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)**

คำนำ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้จัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 โดยระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ และเกษตรกร และผ่านความเห็นชอบของผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และคณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนาสาขาเกษตรให้เจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ ยั่งยืน และเกษตรกร มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

พฤศจิกายน 2550

สารบัญ

	หน้า
สรุป	I - V
ส่วนที่ 1 การทบทวนผลการพัฒนาการเกษตร สถานการณ์เศรษฐกิจและ ทรัพยากรการเกษตร	1
1. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-9	2
2. สถานการณ์เศรษฐกิจและทรัพยากรทางการเกษตร	21
ส่วนที่ 2 การประเมินศักยภาพการเกษตร	38
ส่วนที่ 3 วิสัยทัศน์และพันธกิจในการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)	47
ส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร	50
ส่วนที่ 5 แผนงานสำคัญ	67
ภาคผนวกที่ 1 การประมาณการความเหมาะสมของเกษตรกร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)	75
ภาคผนวกที่ 2 ประมาณการงบประมาณแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)	80

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 สัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศของ สาขาอุตสาหกรรมต่างๆ	20
ตารางที่ 2 อัตราการเจริญเติบโตของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวม ในประเทศของสาขาการผลิตต่างๆ	20
ตารางที่ 3 สัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ (GDP) ของสาขาเกษตร	21
ตารางที่ 4 อัตราการเจริญเติบโตภาคเกษตร	22
ตารางที่ 5 ผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ เฉลี่ยต่อคน (ราคาประจำปี)	23
ตารางที่ 6 ประชากรและแรงงาน	24
ตารางที่ 7 ผลผลิตภาพของแรงงานเกษตรและนอกภาคเกษตร	25
ตารางที่ 8 รายได้ทั้งหมดต่อคนของครัวเรือนเกษตรกรปี 2547 จำแนกตามชั้นรายได้	26
ตารางที่ 9 ครัวเรือนและการศึกษาของประชากรเกษตร	26
ตารางที่ 10 ดัชนีความพอใจของเกษตรกร	28
ตารางที่ 11 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวของไทยและประเทศผู้ผลิตรายสำคัญ	29
ตารางที่ 12 การค้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์	31
ตารางที่ 13 การส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ	31
ตารางที่ 14 สินค้าเกษตรนำเข้าที่สำคัญ	32
ตารางที่ 15 การใช้ที่ดินทางการเกษตรประเทศไทย	33
ตารางที่ 16 ลักษณะการถือครองที่ดินทางการเกษตรของประเทศไทย	34
ตารางที่ 17 สรุปลักษณะปัญหาของดินต่อการใช้ประโยชน์ทางเกษตรกรรม	34
ตารางที่ 18 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย	35
ตารางที่ 19 พื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทย	36
ตารางที่ 20 พื้นที่ชลประทานที่สร้างเสร็จแยกตามรายภาค	37
ตารางภาคผนวกที่ 1 ดัชนีความพอใจของเกษตรกรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10	79
ตารางภาคผนวกที่ 2 ประมาณการงบประมาณแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10	81

สรุป

สรุป แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

ภาคเกษตรยังคงมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพราะนอกจากจะก่อให้เกิดรายได้แล้ว ยังเป็นแหล่งนำเข้าเงินตราจากต่างประเทศ โดยไทยเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรที่สำคัญของโลก อาทิ ยางพาราและผลิตภัณฑ์ ข้าว มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ กุ้ง ไข่เนื้อ รวมทั้งประชากรของประเทศประมาณครึ่งหนึ่งมีอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นการเกษตรจึงเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของประชาชนทั่วประเทศ แม้ว่าแนวโน้มของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาเกษตรจะมีสัดส่วนลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับสาขาอุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งในสวนนี้ มีสินค้าเกษตรเป็นวัตถุดิบสนับสนุน กระบวนการเกษตรและสหกรณ์จึงต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการเกษตรให้เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน สอดรับกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 และนโยบายของรัฐบาล

การทบทวนแผนและแนวทางการพัฒนาทางการเกษตรในระยะที่ผ่านมา พบว่ารายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น แม้แต่ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจที่ผ่านมา จะพบว่าภาคการเกษตรได้รับผลกระทบน้อยกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศ เป็นผลมาจากการปรับปรุงขยายโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งภาคการผลิตและการตลาด การให้ความรู้วิชาการใหม่ การดำเนินมาตรการแทรกแซงราคาสินค้าเกษตร การสนับสนุนพันธุ์ดีเพื่อเพิ่มผลผลิตและอื่น ๆ ตลอดจนได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรบางส่วนทำการเกษตรในแนวทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงทำให้มีคนจนลดลง แต่ยังคงมีความแตกต่างของรายได้ระหว่างคนในภาคการเกษตรและภาคผลิตอื่นมาก

ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ในการผลิตสินค้าเกษตร ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ การรวมตัวทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศแบบทวิภาคีหรือพหุภาคี ได้ส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรและเกษตรกรของไทย ทำให้ประเทศไทยโดยเฉพาะเกษตรกรต้องมีการปรับตัวรับสถานการณ์ กระบวนการเกษตรและสหกรณ์จึงได้ยกร่างแผนพัฒนาภาคเกษตร (ปี 2550-2554) เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินงานของภาคเกษตร ซึ่งจะเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่จะชี้นำทิศทางการปรับตัว เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาที่ยังคงมีอยู่ในภาคเกษตร และเชื่อมโยงให้เกิดการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ

การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากการเกษตร เน้นนโยบายให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทางสายกลาง ความไม่ประมาท ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน ตลอดจนการใช้ความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ โดยจะให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรอบคอบ ระมัดระวังอย่างเป็นขั้นตอน มีการกระจายความเสี่ยงหรือสร้างเครือข่าย เพื่อใช้ป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤต ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยเกษตรกรรายย่อยหรือเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินน้อยจะส่งเสริมการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ผลิตเพื่อเป็นฐานให้พึ่งตนเองได้ เกษตรกรขนาดกลางหรือเกษตรกรก้าวหน้าส่งเสริมการสร้างเครือข่าย ดำเนินการรวมพลังช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการผลิตจากองค์ความรู้ และวิทยาการสมัยใหม่ที่ผสมผสานกับเทคโนโลยีพื้นฐานและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นตัวขับเคลื่อน สำหรับเกษตรกรรายใหญ่หรือเกษตรกรพาณิชย์เน้นการอำนวยความสะดวกทางการค้า และพัฒนาการผลิตให้มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

ปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตโดยพิจารณาตลอดห่วงโซ่ห่วงการผลิตตั้งแต่การผลิต การแปรรูปและการตลาด รวมทั้งการผลิตสินค้าที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าเดิม สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ และเป็นผู้กำหนดราคาสินค้าเกษตรได้เอง โดยส่งเสริมให้ทำการเกษตรในพื้นที่เหมาะสม เพื่อสร้างรายได้ภาคการเกษตรให้สูงขึ้น ให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เน้นการลดต้นทุนการผลิต พัฒนาปรับปรุงระบบควบคุมคุณภาพ และตรวจสอบรับรองสินค้าเกษตรและอาหารให้ได้มาตรฐานสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค เพื่อเป็นการผลักดันการขยายตลาดสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปในต่างประเทศ จึงได้กำหนด

วิสัยทัศน์ คือ ดูแลเกษตรกรให้มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงและผาสุก

พันธกิจ คือ ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทุกครัวเรือน การผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมีมูลค่าเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีมาตรฐานปลอดภัยต่อผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ วิจัย พัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตร เน้นให้เกิดการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

เป้าหมาย

- ครัวเรือนเกษตรยากจนลดลงเหลือร้อยละ 4 ในปี 2554
- ครัวเรือนเกษตรไม่ต่ำกว่า 1 ใน 4 ทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง

- สนับสนุนให้ครัวเรือนเกษตรลดการใช้สารเคมีในฟาร์ม
- สาขาเกษตรมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 3 ต่อปี
- ฟาร์ม/โรงงานที่ผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมีมาตรฐาน

ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวจะบรรลุผลได้จำเป็นต้อง**ปรับโครงสร้างภาคการเกษตร** ให้เกษตรกรมีการดำเนินชีวิตด้วยความผาสุกบนความพอเพียง และมีรายได้ที่มั่นคง ยั่งยืน และไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยขับเคลื่อนด้วยยุทธศาสตร์ดังนี้

1. การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร เน้นการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกรโดยผ่านปราชญ์ชาวบ้าน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา พัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรชุมชนอย่างยั่งยืน สร้างกลไกการบริหารจัดการด้านการผลิต การแปรรูปและการตลาดโดยใช้ขบวนการวิสาหกิจชุมชนในรูปวิสาหกิจชุมชน หรือ สหกรณ์ และสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนดำเนินการด้านการตลาด จัดสรรที่ดินทำกิน การกระจายสิทธิและสนับสนุนการใช้ประโยชน์ในที่ดิน เร่งรัดการแก้ไขหนี้สินของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และเชิงสุขภาพเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับเกษตรกร

2. การพัฒนาสินค้าเกษตร เพื่อให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหาร เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก รวมทั้งเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรเพื่อแปรรูป และเป็นวัตถุดิบสนับสนุนภาคอุตสาหกรรมและสาขาอื่น ๆ สนับสนุนสินค้าที่มีโอกาส จากฐานการผลิตบนความหลากหลายทางชีวภาพ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เน้นการลดต้นทุน ด้วยการสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์ ปุ๋ย ฯ อย่างเหมาะสม และพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรในระดับชุมชน เช่น โรงสีชุมชน โรงปุ๋ยอินทรีย์ชุมชน และเครื่องจักรกลเกษตรขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาประยุกต์ใช้นวัตกรรมพื้นบ้านผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ปรับปรุงคุณภาพสินค้า (Niche

Products) และขยายกำลังการผลิต เน้นการจัดทำมาตรฐานสินค้า สร้างมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร สร้างตราสินค้า (Brand) ส่งเสริมการผลิตและการแปรรูปสินค้า พัฒนาด้านการตลาด บริการ ระบบ Logistics และเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ มุ่งเน้นให้การผลิตภายในประเทศตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยดำเนินการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ เน้นการเจรจา การลดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (NTB) และการอำนวยความสะดวกทางการค้า ให้ความร่วมมือในการพัฒนาด้านวิชาการ การมีส่วนร่วมในเวทีโลก รวมทั้งผลักดันความคิดริเริ่มของภูมิปัญญาไทยในภูมิภาค เน้นการดำเนินการในประเภทสินค้าเกษตรที่สร้างรายได้จากการส่งออก สินค้าเกษตรที่มีโอกาสในการแข่งขันทางการค้า และสินค้าเกษตรที่ต้องปรับโครงสร้างการผลิต เนื่องจากไม่สามารถแข่งขันทางการค้าได้

3. การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร ให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ โดยให้มีการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ใช้ได้อย่างยั่งยืน และไม่กระทบสิ่งแวดล้อม กระจายอำนาจและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างเป็นธรรม โดยจัดการและฟื้นฟูพื้นที่ทางการเกษตร พื้นที่แหล่งน้ำ และทรัพยากรประมงด้วยการเพิ่มความสมบูรณ์ทรัพยากรชายฝั่ง ควบคุมการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดจากภาวะโลกร้อน ยุติการทำลายหน้าดิน ลดปริมาณการใช้สารเคมีทางการเกษตร ป้องกันการชะล้างของดิน บริหารจัดการน้ำเพื่อการผลิต และป้องกันอุทกภัย รักษาคุณภาพน้ำ รวมทั้งสร้างจิตสำนึกและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรการเกษตร เพื่อการผลิตสินค้าเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความยั่งยืน

4. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ เสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานขององค์กรภาครัฐให้ยึดหลักธรรมาภิบาล บริหารจัดการภาครัฐให้โปร่งใสในการปฏิบัติราชการ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งประสิทธิภาพ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรภาครัฐ เน้นการบริหารความเสี่ยง โดยคำนึงถึงประโยชน์ของเกษตรกรเป็นหลัก เพื่อให้องค์กรของรัฐเป็นที่ยอมรับด้านความสามารถของบุคลากร ปรับบทบาทหน่วยงานให้ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อนกัน เพื่อดำเนินภารกิจที่สนับสนุนเชื่อมโยง เกื้อกูล สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเหมาะสม กระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชน

โดยการสนับสนุนระบบบริหารเชิงยุทธศาสตร์แบบบูรณาการที่ยึดพื้นที่ดำเนินภารกิจ
การมีส่วนร่วมในระดับภูมิภาค และการเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น

ส่วนที่ 1

การทบทวนผลการพัฒนาการเกษตร สถานการณ์เศรษฐกิจและทรัพยากรการเกษตร

การทบทวนผลการพัฒนาการเกษตร สถานการณ์เศรษฐกิจและทรัพยากรการเกษตร

1. การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-9

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา กล่าวได้ว่า ประสบความสำเร็จในการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งพึ่งพายุ่กับภาคการเกษตรเพียงอย่างเดียวไปสู่ความหลากหลายของเศรษฐกิจภาคอื่น ๆ เพิ่มขึ้น เช่น ภาคอุตสาหกรรมและการบริการ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผลของการพัฒนาดังกล่าวได้นำไปสู่ปัญหาหลายประการ เช่น ความไม่เท่าเทียมกันในการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการเกษตรและภาคนอกการเกษตร อันนำไปสู่ปัญหาการกระจายรายได้ และภาวะความยากจน ทั้งในระหว่างครัวเรือนเกษตรและครัวเรือนนอกการเกษตร ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงาน และคุณภาพของแรงงานในภาคการเกษตร ปัญหาการเสริมสร้างศักยภาพของการแข่งขัน ทั้งในด้านการผลิตและการพัฒนาที่ผ่านมา

1.1 การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ได้กำหนดเป้าหมายการเจริญเติบโตในภาคเศรษฐกิจ ส่วนรวมและภาคเกษตรไว้ในอัตราร้อยละ 5.0 และ 3.0 ตามลำดับให้ความสำคัญในการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร โดยเฉพาะระบบชลประทาน การคมนาคมขนส่งเพื่อเชื่อมโยงแหล่งตลาดสินค้าต่าง ๆ การพัฒนาการตลาดสินค้าเพื่อการเกษตร ส่งเสริมการค้าควาวิสัยทั้งด้านพืชและปศุสัตว์ ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตทางการเกษตรจากการผลิตเพื่อการยังชีพ ไปสู่ระบบธุรกิจฟาร์ม โดยเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น กระจายพืชเศรษฐกิจหลักที่มีอยู่ไม่กี่ชนิดให้ไปสู่ความหลากหลายของชนิดพืชและสัตว์เพิ่มมากขึ้น เริ่มให้มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มีการจำแนกที่ดิน และจัดการเกี่ยวกับการสงวนพื้นที่ป่าโดยกำหนดเป้าหมายไว้ให้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของพื้นที่ประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

ผลของการพัฒนาส่งผลให้สัดส่วนของภาคการเกษตรในรายได้ประชาชาติ คิดเป็นร้อยละ 29.83 และการขยายตัวของเศรษฐกิจภาคเกษตรร้อยละ 6.26 ต่อปี โดยเศรษฐกิจรวมของประเทศขยายตัวร้อยละ 8.14 ต่อปี (ระดับราคาคงที่ ณ ปี 2531)

1.2 การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)

การพัฒนาการเกษตรในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ ได้เร่งรัดดำเนินการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 โดยเพิ่มพื้นที่ชลประทาน ให้กับการผลิตทางการเกษตร สร้างระบบการขนส่งทางบก สถานีทดลองทางการเกษตร ส่งเสริมการเกษตร การปรับปรุงพันธุ์พืชและสัตว์ การควบคุมการระบาดของโรคพืชและสัตว์ พัฒนาโครงสร้างระบบการตลาดสินค้าเกษตร และระบบสินเชื่อเพื่อการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดการวิจัย และยกระดับรายได้และ ฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดสมรรถนะ ที่ดิน และเริ่มจัดทำสำมะโนที่ดินเกษตรในบางจังหวัด จัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ดินและน้ำ ด้านทรัพยากรป่าไม้ได้จัดให้มีการขยายงานป้องกันรักษาป่า จัดตั้งอุทยานแห่งชาติ เพื่อเป็น การอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ในแหล่งสำคัญ รวมถึงแหล่งที่เป็นต้นน้ำลำธาร ในด้านทรัพยากรประมง ได้จัดให้มีการสำรวจแหล่งประมงใหม่ๆ รวมทั้งเทคนิคและเครื่องมือในการทำประมง

ผลของการพัฒนาส่งผลให้สัดส่วนของภาคการเกษตรในรายได้ประชาชาติ คิดเป็นร้อยละ 25.95 และการขยายตัวของเศรษฐกิจภาคเกษตรร้อยละ 8.08 ต่อปี โดยเศรษฐกิจ รวมของประเทศขยายตัวร้อยละ 6.49 ต่อปี (ระดับราคาคงที่ ณ ปี 2531)

1.3 การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)

การพัฒนาการเกษตรในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อ เร่งรัดการผลิตและการส่งออกสินค้าเกษตรให้ได้มากยิ่งขึ้น จัดตั้งเขตส่งเสริมการเกษตร เพื่อการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญบางชนิด โดยเฉพาะการผลิตพืชเพื่อการส่งออก ให้มีการปลูก พืชหลายครั้งในรอบปีในเขตชลประทาน ขยายงานวิจัยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น สนับสนุนการรวมกลุ่ม ของเกษตรกรและสถาบันทางการเกษตร เพื่อให้การสนับสนุนในเรื่องของปัจจัยการผลิต และการให้สินเชื่อ

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ให้ความสำคัญในการบริหารจัดการ โดยเร่งรัดสำรวจ จำแนกประเภทที่ดิน กำหนดสมรรถนะที่ดินที่เหมาะสมกับการเกษตร พัฒนาที่ดินเค็ม ดินเปรี้ยว รวมถึงที่ดินชายฝั่งทะเลที่มีการใช้ประโยชน์น้อย จัดทำทำกินให้กับเกษตรกร ผู้ไม่มีที่ทำกิน ออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินให้กับเกษตรกร รักษาทรัพยากรป่าไม้ โดยการจัดพื้นที่ป่าเพื่อเป็นป่าอนุรักษ์ในรูปของอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ และสนับสนุนให้มีการปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ด้านทรัพยากรประมง ส่งเสริมให้มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งและในแหล่งน้ำจืด เพื่อทดแทนทรัพยากรประมงจากธรรมชาติที่ ลดลง

ผลของการพัฒนาในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 พบว่า เศรษฐกิจโดยรวม ของประเทศ และการขยายตัวของภาคการเกษตรถดถอยลง เนื่องมาจากการที่ประเทศไทยได้ ประสบกับปัญหาการเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมันอย่างรุนแรง จึงส่งผลให้สัดส่วนของมูลค่า ภาคการเกษตรในผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศลงมาอยู่ที่ 23.20 การขยายตัวของภาคการเกษตร และอัตราการขยายตัวโดยรวมลดลงเหลืออยู่ที่ร้อยละ 4.97 และ 6.58 ต่อปี

1.4 การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524)

เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่เกิดขึ้นในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 จึงได้ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์จากการให้ความสำคัญกับภาคการเกษตร ไปสู่การมุ่งเน้นถึงการพัฒนาชนบท และการผลิตในภาคอุตสาหกรรม โดยให้การสนับสนุน การลงทุนในอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า

แผนพัฒนาการเกษตร กำหนดเป้าหมายการขยายตัวทางการเกษตรไว้ ร้อยละ 5 ต่อปี ขณะที่กำหนดให้เศรษฐกิจรวมขยายตัวในอัตราร้อยละ 7 ต่อปี การพัฒนามุ่งเน้น ปรับปรุงระบบชลประทานขนาดเล็กและขนาดกลาง เพื่อสนับสนุนการปลูกพืชหลายครั้งในรอบปี ปรับโครงสร้างการผลิตในระดับไร่นา การวิจัยและค้นคว้าทางการเกษตร โดยเฉพาะการปรับปรุง พันธุ์พืชและสัตว์ สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานทางการตลาด เช่น ถนนในชนบท คลังสินค้าเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองให้กับเกษตรกร รวมถึงพยายามตัดมาตรการต่าง ๆ ที่เป็นภาระต่อเกษตรกร สนับสนุนสถาบันการเงินของรัฐและธนาคารพาณิชย์ เพื่อขยายสินเชื่อ ทางการเกษตรให้แก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรอย่างกว้างขวาง ส่งเสริมการรวมกลุ่มของ สถาบันต่างๆ ในชนบทเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฝึกอบรม ให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิต การ จำหน่าย และการเพิ่มรายได้ เพื่อเป็นการสร้างประสิทธิภาพให้กับภาคเกษตร

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ให้ความสำคัญในเรื่องการอนุรักษ์เนื้อที่ป่า เพื่อประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม เพราะมีปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อนำมาทำการเกษตร จนทำให้เนื้อที่ป่าลดลงอย่างน่าวิตก โดยเป้าหมายการอนุรักษ์ที่ป่าไม้ไว้ให้เหลือร้อยละ 37 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ชะลอการบุกรุกทำลายป่าจากปีละ 4.8 ล้านไร่ให้เหลือ 0.5 ล้านไร่เป็นอย่างสูง และเร่งรัดให้มีการสำรวจว่าที่ใดควรเป็นที่ที่ควรสงวนไว้เพื่อเป็นแหล่งธรรมชาติ และที่ใดจะเป็นที่ที่สามารถกันออกมาให้ราษฎรได้เข้าไปใช้ประโยชน์ ส่วนของทรัพยากรที่ดิน การเกษตรนั้นได้มีการจัดการกรรมสิทธิ์ที่ดิน ปรับปรุงคุณภาพที่ดิน และการจัดระบบการปลูกพืชให้เหมาะสมกับคุณภาพที่ดิน สำหรับการจัดการทรัพยากรน้ำได้มีการวางแผนการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม เนื่องจากการขยายตัวของการปลูกพืชหลายครั้งได้แพร่หลายออกไปทำให้ความต้องการใช้น้ำเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีความต้องการใช้น้ำนอกการเกษตรมีเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

ผลของการพัฒนาการเกษตรตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 พบว่า รายได้จากการเกษตรได้เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากการเกษตรในอดีต แต่ความสำคัญของภาคการเกษตรเมื่อเปรียบเทียบกับภาคนอกการเกษตรแล้วปรากฏว่าลดน้อยลง ทำให้สัดส่วนความสำคัญของภาคการเกษตรต่อเศรษฐกิจรวมลดลงเหลือร้อยละ 19.55 ในรายได้ประชาชาติ อัตราการขยายตัวของภาคการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้อยู่ที่ร้อยละ 2.61 ต่อปี ในขณะที่อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอยู่ที่ร้อยละ 7.46 ต่อปี

1.5 การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)

การพัฒนาการเกษตรภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ได้ดำเนินการปรับโครงสร้างการผลิตทางการเกษตรจากที่เคยเพิ่มผลผลิตด้วยการขยายพื้นที่เพาะปลูก เปลี่ยนเป็นการเพิ่มผลผลิตด้วยการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น เร่งรัดการกระจายการถือครองที่ดินและให้กรรมสิทธิ์ที่ดินทำกินเพื่อการเกษตร ขยายการให้สินเชื่อเพื่อการเกษตรเข้าด้วยกันกับสินเชื่ออุตสาหกรรมในครัวเรือน และปรับเป็นสินเชื่อชนบท สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางพื้นฐานของการตลาด พร้อมกับการหาทางจัดตั้งตลาดกลางสินค้าเกษตรเพื่อให้เป็นแหล่งกระจายสินค้าระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ส่งเสริมการรวมกลุ่มของสถาบันต่าง ๆ ในชนบท เพื่อการให้ความช่วยเหลือและการฝึกอบรมความรู้ทางการเกษตรสมัยใหม่เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้และลดปัญหาความยากจน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมาได้นำไปสู่ภาวะความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น ดังนั้นในแผนพัฒนาฉบับนี้จึงเร่งที่จะอนุรักษ์เนื้อที่ป่าไม้ให้ถดถอยลงไปกว่าร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งประเทศ โดยการอนุรักษ์และบูรณะป่าต้นน้ำลำธาร รักษาเขตอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไม้ให้ลดลงกว่าร้อยละ 40 ของเนื้อที่ของประเทศ สำหรับในกรณีของป่าเศรษฐกิจได้มีแนวนโยบายให้เอกชนร่วมในการปลูกป่าเศรษฐกิจเพื่อขยายเนื้อที่ป่า ส่งเสริมให้มีการปลูกไม้โตเร็วเพื่อใช้ประโยชน์ในการทำฟืน และทำการสำรวจเพื่อแยกพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมที่เหมาะสมกับการเกษตร เพื่อจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรในรูปของหมู่บ้านป่าไม้

สำหรับการจัดการทรัพยากรที่ดินได้มีมาตรการที่จะปรับปรุงแหล่งดินเปรี้ยวและดินเค็มเพื่อเพิ่มศักยภาพที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูก ปรับปรุงพื้นที่ในเขตชลประทานเพื่อให้เป็นแหล่งเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ และสามารถใช้ประโยชน์จากการใช้ที่ดินเพาะปลูกได้หลายครั้งในรอบปี เพื่อเพิ่มผลผลิตของที่ดิน เร่งรัดการสำรวจการใช้ที่ดินเพื่อกำหนดนโยบายการใช้ที่ดินมิให้เขตเมืองขยายตัวออกไปยังพื้นที่การเกษตรที่รัฐได้ลงทุนในระบบชลประทานไว้แล้ว หรือแหล่งที่ดินมีคุณภาพดี กำหนดสิทธิในที่ดินของเอกชนเพื่อการเกษตรให้มีได้ไม่เกิน 50 ไร่ และดำเนินการวางแผนจัดตั้งธนาคารที่ดินเพื่อรับซื้อที่ดินส่วนเกินของเอกชน และนำมาจัดสรรจำหน่ายให้แก่ผู้ที่ไม่มียอดที่ดินทำกินของตนเองต่อไป เร่งรัดการปฏิรูปที่ดินโดยเน้นการแก้ปัญหากรรมสิทธิ์ในที่ดิน

ทรัพยากรน้ำ ได้เร่งรัดการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กให้กระจายออกไปในพื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทาน เพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำเสริมที่จะช่วยลดภาวะความไม่แน่นอนของธรรมชาติ วางแผนการจัดสรรน้ำอย่างเป็นระบบสำหรับลุ่มน้ำที่สำคัญ ๆ นอกจากนี้ยังให้มีการอนุรักษ์และรักษาคุณภาพของแหล่งน้ำ มิให้เกิดมลพิษที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อผลผลิตการเกษตร และเป็นพิษต่อการใช้ชีวิตของสัตว์น้ำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาดังกล่าว ทำให้สัดส่วนของภาคเกษตรในเศรษฐกิจรวมของประเทศหดตัวลงเหลือร้อยละ 17.45 และเกิดการขยายตัวของการผลิตในภาคการเกษตรร้อยละ 3.70 ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในขณะที่การขยายตัวของประเทศอยู่ที่ร้อยละ 5.34 ต่อปี ทั้งนี้เพราะปัญหาเกี่ยวกับภัยธรรมชาติและราคาผลผลิต

เกษตรตกต่ำ รวมทั้งการขยายตัวและการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมได้เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว
ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้

1.6 การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ได้กำหนดนโยบาย
การพัฒนาการเกษตรสืบเนื่องมาจากแผนพัฒนาฯ ฉบับก่อนๆ โดยเน้นการปรับโครงสร้าง
การผลิตด้านการเกษตร เพื่อให้ครัวเรือนเกษตรมีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การจัดสรร
ทรัพยากรที่มีอยู่และยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้สามารถใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรและผลิตภัณฑ์ใหม่ให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง
ปรับปรุงกรรมวิธีการผลิตทางการเกษตร โดยการลดต้นทุนการผลิตและใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่
ในประเทศ เร่งรัดการกระจายการผลิตและการตลาด เพื่อลดความเสี่ยงในด้านรายได้ของ
เกษตรกรและรายได้จากการส่งออกของประเทศ ปรับปรุงการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการ
ของตลาด พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและอุตสาหกรรม อาทิ เทคโนโลยีชีวภาพ และ
นำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม สนับสนุนสินเชื่อการเกษตร และจัดตั้งไซโลเพื่อใช้เก็บรักษา
พืชผลทางการเกษตรและสร้างเสถียรภาพทางด้านราคา

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรป่าไม้ ได้ให้ความสำคัญ
กับมาตรการการอนุรักษ์เพิ่มมากขึ้น โดยให้คงพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และพื้นที่ป่าไม้เศรษฐกิจไว้
ร้อยละ 15 และ 25 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ตามลำดับ ดำเนินการป้องกันรักษาพื้นที่ป่าไม้เพื่อ
การอนุรักษ์อย่างจริงจัง สำหรับพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมที่เหมาะสมกับการเกษตรจะให้เอกชนได้ทำ
การเกษตรและพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมที่ไม่อุดมสมบูรณ์ให้เอกชนได้มีส่วนร่วมในการปลูกป่า
โดยเฉพาะการปลูกไม้โตเร็ว นอกจากนี้ส่งเสริมให้องค์กรในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมใน
การจัดการปลูกป่าชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการจัดการและการดูแลผลประโยชน์
ของชุมชนร่วมกัน ด้านทรัพยากรที่ดิน สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินให้เหมาะสม
โดยจัดทำแผนแม่บทการใช้ที่ดินทั่วประเทศ เร่งรัดการกระจายกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดิน
การจำแนกพื้นที่ที่เหมาะสมทางการเกษตรออกจากพื้นที่ป่าไม้ และการออกเอกสารสิทธิ์ใน
ที่ดินที่ราษฎรเข้าไปถือครองทำกินให้ถูกต้องตามกฎหมาย ทรัพยากรแหล่งน้ำ สนับสนุน
แผนการพัฒนาแหล่งน้ำให้อยู่ในรูปของระบบลุ่มน้ำ สนับสนุนการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อ
การยังชีพพื้นฐานให้กระจายอย่างทั่วถึง

ผลของการดำเนินงานตามแผนพัฒนาฯ ดังกล่าวทำให้สัดส่วนความสำคัญของภาคการเกษตรลดลงเหลือร้อยละ 13.43 แต่อัตราการขยายตัวของภาคการเกษตรได้เพิ่มขึ้นมากกว่าในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 และ 5 คือ อยู่ในระดับร้อยละ 4.82 ต่อปี ในขณะที่อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจรวมของประเทศได้ปรับตัวสูงขึ้นถึงร้อยละ 11.37 ต่อปี

1.7 การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นความสมดุลของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และความเป็นธรรมในสังคมควบคู่กันไป ส่วนของแผนพัฒนาการเกษตร เน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการกระจายผลของการพัฒนาและการจัดการเรื่องทรัพยากรธรรมชาติทางการเกษตรควบคู่กับการพัฒนา โดยกำหนดเป้าหมายการขยายตัวของภาคการเกษตรไว้ในระดับเฉลี่ยร้อยละ 3.4 ต่อปี และเป้าหมายรายได้ที่แท้จริงเฉลี่ยต่อหัว (ภาคเกษตร) เพิ่มขึ้นร้อยละ 7 ต่อปี ด้านทรัพยากรป่าไม้ได้กำหนดเป้าหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ให้ร้อยละ 25 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ด้านทรัพยากรประมง ได้กำหนดเป้าหมายว่าต้องอนุรักษ์แหล่งปะการังในอุทยานแห่งชาติทางทะเลทุกแห่งให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ และรักษาพันธุ์พื้นที่ป่าชายเลนที่เหลืออยู่ประมาณ 1.1 ล้านไร่ ให้คงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ต่อไป ด้านทรัพยากรแหล่งน้ำ มีเป้าหมายพัฒนาแหล่งน้ำอย่างเป็นระบบลุ่มน้ำทั้ง 25 ลุ่มน้ำทั่วประเทศ ด้านทรัพยากรที่ดิน มีเป้าหมายการพัฒนาในเรื่องการเร่งรัดการแก้ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินโดยวิธีการปฏิรูปที่ดินปีละไม่ต่ำกว่า 4 ล้านไร่ การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์จากที่ดินให้เหมาะสม ขยายการให้บริการและอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงและแก้ไขคุณภาพดินที่มีปัญหา เช่น ดินเค็ม ดินเปรี้ยว และดินทรายจัดเป็นต้น เร่งรัดการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้วิธีการที่ไม่ยุ่งยากและลงทุนน้อย ถ้ายทอดให้นำไปปฏิบัติได้ โดยรัฐจะเป็นผู้ให้บริการสำหรับพื้นที่ที่มีปัญหารุนแรง

การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอก เพราะประเทศคู่ค้าสินค้าเกษตรที่สำคัญของไทย เช่น ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา อยู่ในช่วงเศรษฐกิจซบเซา ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการส่งออกสินค้าเกษตร ขณะเดียวกันการที่ประเทศจีนและเวียดนามได้ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่ระบบตลาดสามารถขยายกำลังการผลิตสินค้าเกษตรได้เกินความต้องการภายในประเทศและมีเหลือส่งออกทำให้เกิดการแข่งขันทางการค้าสินค้าเกษตรเพิ่มมากขึ้น ราคาสินค้าเกษตรส่งออกที่สำคัญ

หลายชนิดมีราคาลดต่ำลงไม่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในทางการผลิต รวมทั้งปัญหาภัยแล้งและการขาดแคลนน้ำ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการผลิตทางการเกษตร

ผลการพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ จึงมีอัตราการขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศของสาขาเกษตร โดยเฉลี่ยเพียงร้อยละ 2.83 ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ 3.4 ต่อปี ในขณะที่อัตราการขยายตัวรวมของประเทศอยู่ที่ 8.10 ต่อปี รวมทั้งสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศของภาคเกษตรลดลงเรื่อยๆ เมื่อเทียบกับมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศทั้งหมด โดยเฉลี่ยทั้งแผนเท่ากับร้อยละ 10.09 เท่านั้น ซึ่งได้ส่งผลให้รายได้ที่แท้จริงของประชากรในภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อคนต่อปี คำนวณ ณ ราคาคงที่ปี 2531 มีอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 2.5 ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนร้อยละ 7 ต่อปี

1.8 การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

การพัฒนาการเกษตรในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 กำหนดยุทธศาสตร์สำคัญ 3 ประการคือ (1) การรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าเกษตรในตลาดโลก (2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ (3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์กรเกษตรกรให้เข้มแข็ง รวมทั้งยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตให้สูงขึ้นและให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อเริ่มต้นแผนพัฒนาฯ ได้กำหนดเป้าหมายของอัตราการขยายตัวของภาคเกษตรเฉลี่ยร้อยละ 2.9 ต่อปี และต่อมาได้ปรับเป็นร้อยละ 3.0 การเกิดภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงในค่าเงินบาทในช่วงกลางปี 2540 ทำให้ภาคเกษตรปรับยุทธศาสตร์การดำเนินงานใหม่ เช่น การปรับโครงสร้างการเกษตร การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิต การปรับปรุงคุณภาพและการแปรรูป ส่งเสริมการออมในชนบท เป็นต้น

การประเมินผลตามยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 สรุปผล ดังนี้

1) ด้านยุทธศาสตร์ด้านความสามารถในการแข่งขัน

(1) แผนงานการตลาด มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบตลาดสินค้าเกษตรในตลาดต่างประเทศ ปรับปรุงประสิทธิภาพตลาดกลางสินค้าเกษตรในประเทศร่วมกับเพื่อนบ้าน ในการพัฒนาการเกษตรและประมง การดำเนินโครงการตามแผนงาน สามารถดำเนินการโครงการ

ได้เพียงร้อยละ 50 ของโครงการทั้งหมด ผลของการดำเนินโครงการ พบว่า ยังไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

(2) แผนงานปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการปรับโครงสร้างและระบบการผลิต ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของตลาด โดยสามารถดำเนินการได้ร้อยละ 55.56 ของโครงการทั้งหมด ทั้งนี้ผลการดำเนินงานโดยภาพรวมแล้วประสบความสำเร็จเพียงบางส่วน เนื่องจากมีปัญหาการดำเนินงานซับซ้อน ถึงแม้ในส่วนของโครงการที่บรรลุวัตถุประสงค์ แต่ก็ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของโครงการได้ สาเหตุหนึ่งเป็นผลมาจากยังขาดการตั้งสมมติฐานด้านการตลาดและราคาผลผลิตที่เหมาะสม

(3) แผนงานการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุงคุณภาพผลผลิต โดยสามารถดำเนินการโครงการได้ร้อยละ 68.75 ของโครงการทั้งหมด ผลการดำเนินงานโดยภาพรวมในทุกโครงการนั้น ปรากฏว่า ยังไม่มีโครงการที่ได้มีการปรับปรุงคุณภาพของผลผลิต ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของแผนงาน และความสำเร็จของโครงการเหล่านี้ในระยะสั้นไม่สามารถทำได้ เพราะทุกโครงการอยู่ในขั้นของการดำเนินการ บางโครงการต้องมีการทดลองและวิจัย การดำเนินการบางโครงการ เกษตรกรไม่ยอมรับ และต้องใช้เวลาแก่เกษตรกรในการปรับตัว รวมทั้งปัจจัยด้านอื่นๆ ต้องมีการพัฒนาตามไปด้วย เช่น ตลาดที่จะรองรับผลผลิต เป็นต้น

(4) แผนงานพันธุ์พืช พืชอาหารสัตว์ พันธุ์สัตว์น้ำ และสัตว์น้ำ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพพันธุ์ และเพิ่มปริมาณพันธุ์ดีและเพิ่มสำรองไว้ในกรณีฉุกเฉิน สามารถดำเนินการได้ร้อยละ 80 ของโครงการทั้งหมด ผลการดำเนินโครงการโดยรวมประสบความสำเร็จเพียงบางส่วน ยกเว้นโครงการส่งเสริมเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อที่บรรลุวัตถุประสงค์ คือสามารถแก้ปัญหาเรื่องการขยายพันธุ์พืชของเกษตรกรทั้งคุณภาพและปริมาณได้ดีขึ้น

(5) แผนปรับปรุงคุณภาพสินค้าเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการส่งออกผลิตผลทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์การเกษตร สามารถดำเนินการได้ร้อยละ 33.33 ของโครงการทั้งหมด ผลการดำเนินงานยังไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากเป็นโครงการที่เพิ่งเริ่มดำเนินการ

2) ด้านยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การพัฒนาอย่าง ยั่งยืน มีดังนี้

(1) แผนงานพัฒนาแหล่งน้ำและประสิทธิภาพการใช้น้ำ มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรักษาระบบชลประทานและแหล่งน้ำธรรมชาติ และดำเนินการให้มีการใช้น้ำอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ ในแผนงานสามารถดำเนินการพัฒนาและปรับปรุง ได้ทุกโครงการ ผลการดำเนินงานประสบผลสำเร็จทางด้านกายภาพ แต่ไม่มีโครงการใด ที่มีการดำเนินการให้เกษตรกรมีการใช้น้ำอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ หรือตอบสนอง วัตถุประสงค์ของโครงการได้ เนื่องจากประสบปัญหาและอุปสรรคของแผนงาน คือ ขาดการวาง แผนการใช้ที่ดินและการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน และเกษตรกรบางแห่งไม่ให้ความร่วมมือ

(2) แผนงานฟื้นฟูป่าไม้ มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ในเขตอนุรักษ์ ในแผนงานนี้สามารถดำเนินการได้ทุกโครงการ ผลการดำเนินงานโดยรวมสามารถ ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจและการศึกษาของชุมชน ยังคงพึ่งป่าและไม่มีโอกาสที่จะเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ขาดการประชาสัมพันธ์ และขาด การจัดทำแนวเขตที่ชัดเจน

(3) แผนงานการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและประมง มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- เสริมสร้างศักยภาพในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลร่วมกันระหว่าง ชุมชนท้องถิ่น กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- พัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน
- ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดระบบการพัฒนาและการใช้ประโยชน์พื้นที่ ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในแผนงานสามารถดำเนินการทุกโครงการ แต่เข้าช้อนกับแผนงาน สนับสนุนปัจจัยการผลิตและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตร ดังนั้นการดำเนินงานจึงยังไม่บรรลุ วัตถุประสงค์ของแผนที่วางไว้

(4) แผนงานพัฒนาเฉพาะพื้นที่ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาพื้นที่เฉพาะตามสภาพ พื้นที่ ประเภทของดินในแต่ละลุ่มน้ำให้บรรลุเป้าหมาย (เพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร) และประสบ ผลสำเร็จในแต่ละพื้นที่ ในแผนงานนี้ดำเนินการได้ร้อยละ 75 ของโครงการ ผลการดำเนิน โครงการโดยรวมยังไม่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของโครงการได้ เนื่องจากเป็นโครงการที่

ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ และเกษตรกรต้องใช้ระยะเวลาในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่

(5) แผนงานการจัดการดิน ปุ๋ยและสารเคมี มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- จัดการดินและปุ๋ยที่ถูกต้องและเหมาะสม
- ใช้สารเคมีอย่างถูกต้อง ประหยัด ปลอดภัยต่อชีวิตและสภาพแวดล้อม
- เพิ่มทางเลือกในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีอื่นแทนการใช้สารเคมี

สามารถดำเนินการได้ร้อยละ 50 ของโครงการทั้งหมด ผลการดำเนินงานโดยรวมยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ เนื่องจากเป็นโครงการที่ไม่ได้ตอบวัตถุประสงค์ได้ครบ และยังขาดการประชาสัมพันธ์ ทำให้เกษตรกรไม่ยอมรับการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก

(6) แผนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

และรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและวิธีการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพด้านพืช สัตว์ และสัตว์น้ำ แผนงานนี้มีโครงการเดียว คือ โครงการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ ผลการดำเนินการโดยรวมสามารถบรรลุวัตถุประสงค์เพียงบางส่วน เนื่องจากยังขาดการดำเนินการด้านสัตว์น้ำ รวมทั้งนโยบายไม่เอื้ออำนวยและเกษตรกรขาดความรู้พื้นฐาน

(7) แผนงานพัฒนาอุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตรักษา

พันธุ์สัตว์ มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟู เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการให้บริการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ แผนงานนี้มีโครงการเดียว คือ โครงการพัฒนาอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ผลการดำเนินการโดยรวมสำเร็จเพียงบางส่วนเพราะจัดทำได้เพียงบางแห่ง

(8) แผนงานพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนและเกษตรกรรมยากจน

มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- ขยายพื้นที่ปรับโครงสร้างเกษตรกรรมแบบยั่งยืน 25 ล้านไร่
- สร้างโอกาสให้คนจนประกอบอาชีพเกษตรและมีทางเลือกอาชีพ

ในชนบท มีรายได้เพียงพอและมั่นคง 8 ล้านคน

- เพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร การจัดการแผนปฏิบัติการของกระทรวง

ให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ค้นหากระบวนการ รูปแบบ เทคนิค วิธีการในการพัฒนาเกษตรกรรายย่อย

ให้สามารถพึ่งตัวเองได้ในระบบเกษตรยั่งยืน

- จัดทำทางเลือกในการทำการเกษตรแบบยั่งยืนของเกษตรกร ในแผนงานนี้ประกอบด้วย 2 โครงการ แต่ยังไม่ดำเนินการจึงยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

3) ด้านยุทธศาสตร์ด้านพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และองค์กรเกษตรกร สรุปได้ดังนี้

(1) แผนงานสร้างระบบสารสนเทศและถ่ายทอดข่าวสารการเกษตร มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกษตรกรได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์และรวดเร็วในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต เพิ่มความรู้และทักษะแก่เกษตรกรให้มีความสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การผลิต การแปรรูปและการตลาด แผนงานการดำเนินการในด้านของการวางระบบคอมพิวเตอร์ และใช้ข้อมูลสารสนเทศร่วมกัน การสร้างระบบข้อมูลลุ่มน้ำ การจัดระบบบริหารและระบบงบประมาณ และติดตั้งระบบคอมพิวเตอร์แสดงการปลูกพืชที่เหมาะสมในเขตเกษตรเศรษฐกิจต่าง ๆ ผลการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในแผนงานนี้เป็นไปได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากตั้งวัตถุประสงค์ไว้สูงเกินกว่าที่จะให้เกษตรกรจัดการได้ นอกจากนี้ ยังต้องประสบปัญหากับการมีงบประมาณจำกัด ขาดมาตรฐานข้อมูล และวิธีการจัดเก็บ

(2) แผนงานพัฒนาสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุภาคเกษตร มีวัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มโอกาสและบทบาทให้แก่สตรี เยาวชน และผู้สูงอายุภาคเกษตรในการพัฒนาการเกษตร ในแผนงานดำเนินการทุกโครงการ ผลการดำเนินงานโครงการโดยรวมแล้วสำเร็จเพียงบางส่วน ปัญหาอุปสรรคสำคัญ คือ ผู้เข้าฝึกอบรมบางส่วนยังขาดความพร้อม ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ และวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานไม่ชัดเจน

(3) แผนพัฒนาข้าราชการ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาบุคลากรของรัฐให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของภาคเศรษฐกิจ ด้วยการเสริมสร้างวิสัยทัศน์ ความรู้และเทคนิคการทำงานแก่ข้าราชการและพนักงาน แต่ในแผนงานไม่ได้มีการดำเนินโครงการใดๆ จึงยังไม่ประสบความสำเร็จ

(4) แผนงานพัฒนาเกษตรกร มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรให้มีความรู้ทางการจัดการธุรกิจเกษตรสมัยใหม่ ในแผนงานนี้มีการดำเนินการได้ร้อยละ 50 ของโครงการ ได้แก่ จำนวนเอกสารสิทธิ์ที่แจก สัญญาเช่า/ซื้อที่ดิน และจำนวนเนื้อที่ที่ได้รังวัดสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในแผนงาน จึงเป็นผลให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จ

ในภาพรวม การดำเนินการตามแนวทางยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ยุทธศาสตร์ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 มีผลการดำเนินงานในการบรรลุวัตถุประสงค์ค่อนข้างจำกัด และส่วนใหญ่ประสบความสำเร็จทางกายภาพ (ทำได้ตามเป้าที่กำหนดและมีเพียงบางโครงการที่เป็นไปตามที่คาดหวัง) ดังนั้น การดำเนินงานเพื่อให้ได้เป้าหมายของการเพิ่มรายได้ และความเป็นอยู่ของเกษตรกรตามปรัชญาของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผลิดเพื่อการแข่งขัน สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จึงเกิดแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้สัดส่วนของภาคการเกษตรใน ผลิตภัณฑ์มวลรวมเท่ากับร้อยละ 10.37 โดยมีอัตราการเติบโตในภาคการเกษตรร้อยละ 3.16 ในขณะที่การพัฒนาโดยรวมเท่ากับร้อยละ 0.91 ต่อปี

1.9 การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

จากการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตอาหาร และแหล่งเกษตรอุตสาหกรรมที่มีคุณภาพและมีความสามารถในการแข่งขัน ระบบการผลิต การเกษตรอยู่บนพื้นฐานการใช้ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน และเกษตรกรไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความรู้ มีรายได้มั่นคง เป็นธรรม และก้าวหน้า ในการประกอบอาชีพ องค์การเกษตรกรเข้มแข็งและมีเอกภาพ เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา การเกษตร ผลการประเมินผลการดำเนินงานสรุปได้ คือ

1) ด้านเศรษฐกิจ

เป้าหมายของการพัฒนาการเกษตรในด้านเศรษฐกิจ มุ่งเน้น การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่เกษตรกร การรักษาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจภาค เกษตรในระดับที่เหมาะสม คือผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของภาคเกษตรขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 2 ต่อปี และเกษตรกรมีรายได้สุทธิของครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 ต่อปี

ผลการประเมินผลพบว่า อัตราขยายตัวของภาคเกษตรอยู่ที่ ร้อยละ 1.24 ต่อปี ต่ำกว่าเป้าหมาย เนื่องจากเกิดปัจจัยในด้านลบหลายประการ อาทิเช่น การเกิดไข้หวัดนกระบาดในช่วงปลายปี 2546 ต่อเนื่องมาถึงต้นปี 2548 การเกิดภาวะภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง การเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมัน รวมทั้งการเกิดมหันตภัยคลื่นสึนามิ ซึ่งก่อให้เกิด ความเสียหายกับผลิตผลสาขาการผลิตด้านพืช และประมง ดังนั้นจึงทำให้อัตราการขยายตัว ภาคเกษตรไม่เป็นไปตามเป้าหมายตามที่ตั้งไว้

ด้านการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของภาคการเกษตร พบว่า การพึ่งพาทางด้านการผลิตโดยภาพรวมปรับตัวลดลง เนื่องจากสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคการเกษตรต่อ GDP ค่อนข้างคงที่ ขณะที่การพึ่งพิงหรือนำเข้าสินค้าทุน วัสดุ และวัตถุดิบทางการเกษตรมีสัดส่วนสูงขึ้นจากร้อยละ 20 ในส่วนของการพึ่งพิงทางการตลาด พบว่า ปรับตัวสูงขึ้นเนื่องจากสัดส่วนมูลค่าส่งออกและนำเข้าสินค้าเกษตรต่อ GDP มีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้นเช่นกัน แสดงถึงฐานรายได้ของเกษตรกรมาจากการค้าขายกับต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องสร้างศักยภาพการแข่งขันสินค้าเกษตรให้มีการพัฒนาที่มีเสถียรภาพอย่างต่อเนื่อง

ด้านภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในภาคเกษตรซึ่งพิจารณาจากสัดส่วนการส่งออกสินค้าเกษตรไปยังตลาดส่งออกที่สำคัญ 10 อันดับแรกของไทย ลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 71 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นร้อยละ 69 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เนื่องจากการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง และไก่แช่เย็นแช่แข็งลดลง จากปัญหาของสารตกค้างและใช้หวัดนกระบาด อย่างไรก็ตาม การส่งออกได้รับการชดเชยจากตลาดจีน ซึ่งเริ่มมีการค้าขายกันมากขึ้นโดยเฉพาะการส่งออกผักและผลไม้

ด้านการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์โลก พบว่า มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากส่วนแบ่งตลาดสินค้าเกษตรส่งออกของไทยในตลาดโลกมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 2.2 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เหลือร้อยละ 1.99 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (ปี 2545) และดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (RCA) ของสินค้าเกษตรส่งออกของไทยในตลาดหลัก 4 ตลาด ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่น และจีน ยังมีความได้เปรียบแต่มีแนวโน้มชะลอลง ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพการแข่งขันเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งที่เข้ามาใหม่ลดต่ำลง ในขณะเดียวกันการลงทุนเพื่อการวิจัยยังมีอัตราส่วนค่อนข้างต่ำ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาภาคการเกษตรของไทยในอนาคต

2) ด้านสังคม

เป้าหมายของการพัฒนาการเกษตรในด้านสังคม มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตัวเกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกร และสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร โดยขยายกระบวนการพัฒนาการเกษตรแนวเศรษฐกิจพอเพียงให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้านทั่วประเทศในปี 2549 รวมทั้งขยายหลักประกันสังคมให้ครอบคลุมเกษตรกรและแรงงานในภาคเกษตรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ผลการพัฒนาจากดัชนีชี้วัดด้านสังคมโดยภาพรวมปรับตัวดีขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า สัดส่วนคนยากจน มีแนวโน้มปรับตัวขึ้นจากร้อยละ 14 ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 8 ลดลงเหลือร้อยละ 9.8 ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 อย่างไรก็ตามปัญหาความ เหลื่อมล้ำระหว่างภาคการผลิตยังคงมีอยู่มาก เนื่องจากดัชนีชี้วัดการกระจายการพัฒนาและ ดัชนีชี้วัดการกระจายรายได้ บ่งชี้ถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำค่อนข้างมากของผลตอบแทนระหว่าง การผลิต และรายได้ระหว่างคนจนและคนรวย รวมทั้งค่าจ้างแรงงานภาคเกษตรยังคงต่ำกว่า สาขาอื่นๆ และมีแนวโน้มลดลง ขณะที่ค่าจ้างในสาขาอื่นๆ มีแนวโน้มสูงขึ้น ส่วนด้านสวัสดิการ และการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรโดยเฉพาะในด้านการศึกษา พบว่า ประชากรภาคเกษตร ประมาณ ร้อยละ 51.8 ยังมีการศึกษาอยู่ในระดับภาคบังคับ ร้อยละ 21.7 ต่ำกว่าภาคบังคับ ที่ เหลืออีกร้อยละ 26.5 สูงกว่าภาคบังคับ ทางด้านหลักประกันสุขภาพ พบว่ามีความครอบคลุม กลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมมากขึ้นที่สำคัญ คือ โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค แต่ยังมีปัญหา ในเรื่องการบริหารยังไม่ทั่วถึงและคุณภาพการให้บริการยังไม่เท่าเทียมกัน ในส่วนของความอยู่ดี มีสุขของประชาชน

โดยภาพรวมการพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ทั้งในเรื่องของการมี ความรู้ มีงานทำมากขึ้น คนจนมีแนวโน้มลดลง อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาในด้านของการบริหาร จัดการที่ดีในภาครัฐ และปัญหาในเรื่องของสิ่งแวดล้อม

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

เป้าหมายของการพัฒนาการเกษตรในด้านทรัพยากรธรรมชาติ มุ่งเน้น การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ อนุรักษ์และฟื้นฟูบูรณะพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 30 ของพื้นที่ประเทศ ส่งเสริมการปลูกป่าเศรษฐกิจ สวนป่าเอกชน และป่าชุมชน ร้อยละ 10 ของพื้นที่ประเทศ รวมทั้งอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ควบคู่กับการรักษา และคุ้มครองความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่อนุรักษ์ ลดการชะล้างพังทลายของดิน ไม่น้อยกว่า 5 ล้านไร่ และฟื้นฟูปรับปรุงบำรุงดินที่มีปัญหา ทั้งที่เป็นดินขาดอินทรีย์วัตถุ ดินเค็ม ดินเปรี้ยว และดินมีปัญหาอื่นๆ ให้ได้ไม่ต่ำกว่า 10 ล้านไร่ในปี 2549 จัดหา พัฒนา และจัดการน้ำชลประทาน และแหล่งน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ แบบมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง และ เป็นธรรม ป้องกัน ฟื้นฟู และจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล ระบบนิเวศน์ ชายฝั่ง รวมทั้งเขตน้ำจืดอย่างยั่งยืน และประชาชนมีส่วนร่วมรักษา อนุรักษ์ และคุ้มครอง

ความหลากหลายทางชีวภาพให้ยั่งยืน ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงและพื้นที่ชุ่มน้ำ ใช้ดินอย่างมีประสิทธิภาพ และกระจายการถือครองที่ดิน

ผลการดำเนินงานพบว่า การดำเนินการฟื้นฟูบูรณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้แนวทางการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และการจัดการในเชิงบูรณาการยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ไม่ทันต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และงบประมาณด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังมีแนวโน้มลดลง ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ กล่าวคือ การดำเนินการในการอนุรักษ์ป่าไม้โดยรวมยังไม่บรรลุเป้าหมายที่จะรักษาความสมดุลให้กับระบบนิเวศน์ได้ ยกเว้นผลงานการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนสูงกว่าเป้าหมายค่อนข้างมาก ทางด้านชลประทานที่สร้างแล้วเสร็จมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจึงถือเป็นแนวโน้มที่ดี สำหรับด้านทรัพยากรดินยังคงอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมลง เพราะผลงานด้านการลดการชะล้างพังทลายของดินและฟื้นฟูปรับปรุงบำรุงดินที่มีปัญหาในภาพรวม รวมทั้งยังมีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับต่ำกว่าเป้าหมาย ในส่วนของการใช้สารเคมีซึ่งจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมมีอัตราขยายตัวที่มีแนวโน้มลดลงแต่สัดส่วนการใช้ต่อไร่ยังอยู่ในระดับสูง ขณะที่สัดส่วนการนำเข้าสารเคมีในส่วนของปุ๋ยเคมีและยากำจัดศัตรูพืชในปัจจุบันยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลเสียต่อระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นที่จะต้องมีการรณรงค์และแก้ไขอย่างเร่งด่วนต่อไป

หากประเมินผลสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 9 สรุปได้ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์การผลิตที่มีประสิทธิภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

โดยภาพรวมการดำเนินงาน/โครงการมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ มิงงาน/โครงการร้อยละ 60 มีความสัมฤทธิ์ผลอยู่ในเกณฑ์ปานกลางถึงค่อนข้างมาก ได้แก่ การกำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับสินค้าเกษตร โครงการปรับปรุงระบบชลประทานขนาดเล็ก งานการเตือนภัยด้านเกษตร/ภัยธรรมชาติ งานผลิตพันธุ์ซึ่งเป็นไปในทิศทางที่ตื่นตัวและเป็นไปตามมาตรฐานสากลมากขึ้น การพัฒนาทรัพยากรดิน-น้ำ ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ และผลิตภัณฑ์จุลินทรีย์ทางการเกษตร โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพและคุณภาพผลผลิตการเกษตรของสถาบันเกษตรกร ในส่วนของงานที่มีความก้าวหน้าของโครงการเห็นได้ชัด เช่น โครงการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ และสินค้าปลอดภัยจากสารพิษ โครงการปรับปรุงคุณภาพและรับรองคุณภาพ (บูรณาการตามแนวทาง Good Agriculture

Practice : GAP) กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร การเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบ และรับรองสินค้า การแก้ไขปัญหาด้านมาตรฐานสินค้าเกษตร ในส่วนของงาน/โครงการที่ไม่ได้มีการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือให้ร้านอาหารไทยเป็น Strategic Partner และพัฒนาและส่งเสริม Brand Name สินค้าไทยในต่างประเทศ

2) ยุทธศาสตร์สร้างมูลค่าเพิ่มจากโซ่การผลิต (Value Chain)

ในภาพรวมงาน/โครงการมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และมีผลสัมฤทธิ์โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง โดยม้งงาน/โครงการที่มีความก้าวหน้ามากกว่าครึ่ง ได้แก่ โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตปฏิรูปที่ดิน นอกนั้นเป็นงาน/โครงการที่กำลังดำเนินการ และยังอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากระยะเวลาดำเนินงาน/โครงการยังไม่มาก ได้แก่ โครงการปรับปรุงสุขอนามัยด้านการขนส่งสินค้าสัตว์น้ำ (ท่าเรือประมง) โครงการการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการระบบห้องเย็นผลิตผลเกษตร การพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ได้แก่ สินค้าอาหาร ปศุสัตว์ฮาลาล ปลาสวยงาม และพัฒนาพลังงานจากวัตถุดิบ

3) ยุทธศาสตร์สร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจรากหญ้า

แผนงาน/โครงการโดยภาพรวมสอดคล้องกับกรอบแนวทางของยุทธศาสตร์ และความสัมฤทธิ์ผลของงาน/โครงการส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก ปัญหาและอุปสรรคสำคัญ คือ ปัญหาในด้านการบริหารจัดการ แนวคิดของการบูรณาการ การประชาสัมพันธ์ ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร งาน/โครงการที่ค่อนข้างสัมฤทธิ์ผลได้แก่ โครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกร หลังการพักชำระหนี้ งานส่งเสริมบริการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล โครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ โครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมในเขตปฏิรูปที่ดิน ด้วยเทคโนโลยีพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น และโครงการส่งเสริมและพัฒนากองทุนช่วยเหลือเกษตรกร โครงการที่มีความก้าวหน้ามากกว่าครึ่งหนึ่งและยังวัดความสัมฤทธิ์ผลได้ไม่ชัดเจน ได้แก่ โครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ส่วนงาน/โครงการที่ยังไม่มีการแปลงแผนงานไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่ การบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน

4) ยุทธศาสตร์วิจัยและพัฒนา (R&D) เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD)

โดยภาพรวมแผนงาน/โครงการ ได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในแง่ของการบริหารในเชิงนโยบายและในเชิงปฏิบัติการมากขึ้น รวมทั้งด้านการพัฒนาบุคลากร

การบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติ และการให้บริการแก่เกษตรกร โดยเฉพาะ การถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การประชาสัมพันธ์งาน/โครงการที่ค่อนข้างสัมฤทธิ์ผล ได้แก่ การจัดทำทะเบียนและบัตรประจำตัวเกษตรกร การพัฒนาระบบสารสนเทศการเกษตรในระดับ กระทรวง ระดับจังหวัด และระดับตำบล งาน/โครงการที่ดำเนินการและยังอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ ได้แก่ โครงการติดตั้งระบบบริการข้อมูลข่าวสารอัตโนมัติด้านการเกษตร (Call Center) โครงการส่งเสริมและพัฒนาเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น และงานวิจัยสินค้าเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากระยะเวลาดำเนินงาน/โครงการน้อย

5) ยุทธศาสตร์การกระจายอำนาจและส่งเสริมธรรมาภิบาล

โดยภาพรวมการบริหารจัดการภาครัฐมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งในด้านของการบริหารจัดการ การกำหนดบทบาทหน้าที่ การลดความซ้ำซ้อนของงานการบูรณาการ และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเริ่มมีบทบาทมากขึ้น การดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ โดยภาพรวมมีผลการดำเนินงาน/โครงการที่ค่อนข้างสัมฤทธิ์ผล ในส่วนของการบริหารจัดการได้มีการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมขึ้นใหม่ มีความชัดเจน และมีการบูรณาการปรับระบบงบประมาณที่มุ่งเน้นผลงาน นำไปสู่ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ มีการปรับบทบาทภารกิจและโครงสร้างของกรมในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้สอดคล้องกับภารกิจ ซึ่งจะทำให้การบริหารงานมีความคล่องตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานในลักษณะการลดขั้นตอนโดยมีจุดบริการร่วมของกรมส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการมากขึ้น

ในส่วนของโครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน และเอาชนะความยากจน ความสัมฤทธิ์ผลอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เนื่องจากผลกระทบของโครงการบูรณาการของภาคีสมาชิก เพื่อสนับสนุนการจัดตั้งแผนชุมชน ยังไม่สามารถสร้างความเข้าใจและความชัดเจนในแนวคิด และความซ้ำซ้อนของโครงการระดับชาติซึ่งมีกิจกรรมคล้ายคลึงกัน ส่งผลให้การบูรณาการแผนชุมชนขาดประสิทธิภาพ

ตารางที่ 1 สัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศของสาขาอุตสาหกรรมต่าง ๆ

หน่วย : ร้อยละ

สาขาผลิต	แผน 1	แผน 2	แผน 3	แผน 4	แผน 5	แผน 6	แผน 7	แผน 8	แผน 9
- ภาคเกษตร	29.83	25.95	23.20	19.55	17.45	13.43	10.09	10.07	9.40
พืช	21.27	16.86	14.79	12.80	12.00	9.14	6.66	6.85	6.36
ปศุสัตว์	2.92	2.33	2.05	2.05	1.80	1.58	1.17	1.28	1.25
ประมง	1.82	3.24	2.93	2.20	1.84	1.66	1.75	1.46	1.40
ป่าไม้	3.82	3.09	2.38	1.57	1.02	0.50	0.18	0.14	0.09
บริการทางการเกษตร	-	0.43	1.05	0.92	0.79	0.55	0.33	0.34	0.30
- ภาคนอกการเกษตร	70.17	74.05	76.80	80.45	82.55	86.57	89.91	89.93	90.60
ผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ (GDP)	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : 1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 2 อัตราการเจริญเติบโตของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศของสาขาการผลิตต่างๆ

หน่วย : ร้อยละ

สาขาผลิต	แผน 1	แผน 2	แผน 3	แผน 4	แผน 5	แผน 6	แผน 7	แผน 8	แผน 9
- ภาคเกษตร	6.26	8.08	4.97	2.61	3.70	4.82	2.83	3.16*	1.24*
พืช	5.97	3.62	6.02	4.64	4.03	4.65	2.86	2.86*	1.87*
ปศุสัตว์	2.82	2.27	6.17	3.76	4.42	4.51	1.75	2.31*	2.07*
ประมง	19.11	14.15	-0.13	-5.01	0.50	10.62	5.24	1.32*	1.99*
ป่าไม้	5.01	2.00	4.43	-3.88	1.92	-16.60	-7.55	-7.10*	-6.72*
บริการทางการเกษตร	-	-	4.85	2.49	4.75	6.99	2.28	2.60*	1.72*
- ภาคนอกการเกษตร	8.94	6.49	7.01	8.30	5.73	12.55	8.83	0.67*	5.96*
- ผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ (GDP)	8.14	6.92	6.58	7.46	5.34	11.37	8.10	0.91*	5.50*

ที่มา : 1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
*2. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3 สัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ (GDP) ของสาขาเกษตร

หน่วย : ร้อยละ

สาขาผลิต	แผน 1	แผน 2	แผน 3	แผน 4	แผน 5	แผน 6	แผน 7	แผน 8	แผน 9
ภาคเกษตร	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
พืช	71.35	63.36	59.36	60.38	63.16	61.37	57.82	61.00	62.66
- ข้าว	58.14	45.38	35.21	30.20	28.70	23.63	18.22	20.38	15.49
- ยางพารา	4.12	4.78	5.77	6.01	6.80	9.63	12.25	14.16	11.14
- มันสำปะหลัง	1.41	1.61	2.56	3.92	3.72	3.38	2.45	1.92	1.31
- อ้อย	1.88	1.95	2.15	2.52	3.15	3.37	3.92	3.91	3.84
- ข้าวโพด	-	1.35	2.87	2.92	3.52	2.80	2.15	1.87	1.28
- อื่นๆ	5.80	9.64	13.67	17.73	20.79	21.36	20.98	20.63	30.88
ปศุสัตว์	9.85	8.76	8.24	9.68	9.48	10.57	10.28	9.83	10.31
ประมง	5.97	12.02	11.82	10.46	9.66	11.13	15.45	14.47	15.30
ป่าไม้	12.83	11.66	9.58	7.48	5.34	3.33	1.76	1.14	0.73
บริการทางการเกษตร	-	4.20	11.00	12.00	12.37	13.60	14.69	13.56	11.00

ที่มา : 1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2. สถานการณ์เศรษฐกิจและทรัพยากรทางการเกษตร

2.1 สถานการณ์เศรษฐกิจการเกษตร

ในปัจจุบันภาคเกษตรมีสัดส่วนในระบบเศรษฐกิจของประเทศประมาณร้อยละ 10 จากที่เคยมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 30 สาเหตุสำคัญเนื่องจากสินค้าเกษตรบางส่วนเป็นวัตถุดิบ เพิ่มมูลค่าให้ภาคอุตสาหกรรมและบริการ หากเป็นสินค้าเกษตรโดยตรง ไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับการแข่งขันของสินค้าอื่นทั้งในและนอกประเทศได้นัก แม้รัฐจะมีนโยบายเร่งพัฒนาและให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง แต่ปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวของทั้งภาวะการณ์ที่สามารถควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ อาทิ ฝนแล้ง น้ำท่วม การเกิดโรคระบาด การผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน การแทรกแซงราคาเมื่อราคาเกษตรตกต่ำ ทำให้ภาคเกษตรลดบทบาทในระบบเศรษฐกิจลง ในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมากการขยายตัวของภาคเกษตรจึงค่อนข้างผันผวน

โดยเฉพาะในช่วงปี 2547 และ 2548 เกิดใช้หวัดนกระบาดทำลายสัตว์ปีกเป็นจำนวนมาก การผลิตการค้าไก่สด-ไก่แช่แข็งลดลงอย่างมาก นอกจากนี้ ยังเกิดภาวะแห้งแล้งและฝนทิ้งช่วง ทำให้พืชผลทางการเกษตรเสียหาย ส่งผลให้ภาคเกษตรมีการขยายตัวลดลง

ตารางที่ 4 อัตราการเจริญเติบโตภาคเกษตร

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	2545	2546	2547	2548	2549
ภาคเกษตร	0.68	11.44	-4.79	-0.82	4.00
พืช	0.59	11.33	-4.89	0.92	3.87
ปศุสัตว์	1.65	12.51	-3.89	0.13	4.97
ประมง	-0.18	11.29	4.02	-5.99	2.24
ป่าไม้	-7.52	-6.12	-4.66	-2.18	-1.61

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2.2 ผลผลิตภัณฑวมารวมในประเทศต่อคนของประชากรและแรงงาน

ภาคเกษตร

การพัฒนาการเกษตรทำให้ผลิตภัณฑวมารวมในประเทศสาขาเกษตรหรือรายได้ในภาคเกษตรเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด และเมื่อเฉลี่ยต่อคนต่อปีของประชากรภาคเกษตร พบว่ารายได้เพิ่มขึ้นจาก 4,750 บาทต่อคนต่อปีใน 2525 เป็น 20,256 บาทต่อคนต่อปี ในขณะที่ช่วงเดียวกันภาคนอกการเกษตร ประชากรมีรายได้เพิ่มจาก 39,996 บาทต่อคนต่อปี เป็น 202,970 บาทต่อคนต่อปี เมื่อพิจารณาสัดส่วนรายได้ของคนในภาคเกษตรต่อนอกเกษตร จะเห็นได้ว่าสัดส่วนของรายได้ขยายตัวห่างขึ้นจาก 1:8.4 เป็น 1:10 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลของการพัฒนามิได้ทำให้การกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกัน ผู้ประกอบอาชีพการเกษตรและนอกภาคการเกษตรได้รับผลจากการพัฒนาในระดับที่แตกต่างกัน ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้จึงมีแนวโน้มที่แตกต่างกันมากขึ้น เป็นลำดับ

ตารางที่ 5 ผลผลิตทั้งหมดในประเทศเฉลี่ยต่อคน (ราคาประจำปี)

หน่วย : บาท/คน/ปี

ปี	ประชากร			สัดส่วนของภาคเกษตรต่อ นอกภาคการเกษตร
	ทั่วประเทศ	เกษตร	นอกภาค การเกษตร	
2525	16,831	4,750	39,996	1:8.4
2530	23,879	5,907	55,284	1:9.4
2535	48,785	9,605	113,974	1:11.9
2540	77,131	12,083	176,571	1:14.6
2544	80,410	13,040	167,296	1:12.8
2545	84,534	14,541	169,561	1:11.7
2548	107,009	20,256	202,970	1:10.0

ที่มา : 1.สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2.สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2.3 ประชากรและแรงงานเกษตร

ประชากรและแรงงานในภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง ดังจะเห็นได้ว่า ในปี 2525 ประชากรเกษตรมีประมาณ 32.86 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 65.72 ของประชากรทั้งหมด โดยเป็นแรงงานในภาคเกษตรประมาณ 17.84 ล้านคน หรือร้อยละ 62.84 ของแรงงานทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ประชากรและแรงงานเกษตรมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการผลิตอื่น โดยเฉพาะสาขาอุตสาหกรรมและบริการ ทำให้ความต้องการแรงงานในกระบวนการผลิตเพิ่มขึ้น และดูดซับแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่ภาคนอกภาคการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในปี 2548 มีประชากรในภาคเกษตรประมาณ 34.87 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 52.52 ของประชากรทั้งหมด และมีจำนวนแรงงานในภาคเกษตรประมาณ 18.65 ล้านคน หรือร้อยละ 49.33 ของแรงงานทั้งหมด

ตารางที่ 6 ประชากรและแรงงาน

ปี	ประชากรทั้งหมด					แรงงานทั่วประเทศ				
	รวม (ล้านคน)	เกษตร (ล้านคน)	ร้อยละ	นอภาค การเกษตร (ล้านคน)	ร้อยละ	รวม (ล้านคน)	เกษตร (ล้านคน)	ร้อยละ	นอภาค การเกษตร (ล้านคน)	ร้อยละ
2525	50.00	32.86	65.72	17.14	34.28	28.39	17.84	62.84	10.55	37.16
2530	54.44	34.62	63.60	19.81	36.40	31.01	18.85	60.81	12.15	39.19
2535	58.03	36.24	62.46	21.78	37.54	33.01	19.68	59.63	13.33	40.37
2540	61.28	37.01	60.39	24.27	39.61	34.85	20.02	57.43	14.84	42.57
2544	63.84	35.96	56.33	27.88	43.67	36.34	19.32	53.16	17.02	46.84
2545	64.48	35.37	54.85	29.11	45.15	36.71	18.95	51.63	17.75	48.37
2548	66.39	34.87	52.52	31.52	47.48	37.81	18.65	49.33	19.16	50.67

ที่มา : การเกษตรของประเทศไทย ปี 2547 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร *ประมาณการ

สำหรับผลิตภาพแรงงาน ซึ่งพิจารณาจากรายได้เฉลี่ยต่อจำนวนแรงงาน พบว่า ผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรค่อนข้างต่ำ โดยในปี 2525 ผลิตภาพแรงงานเกษตรเท่ากับ 8,749 บาท/คน/ปี ในขณะที่ผลิตภาพของแรงงานนอกเกษตรเท่ากับ 64,983 บาท/คน/ปี มีความแตกต่างประมาณ 1: 7.43 เท่า ซึ่งหมายความว่าแรงงานเกษตร 1 คนก่อให้เกิดผลผลิตหรือรายได้น้อยกว่าแรงงานในภาคนอกเกษตร 7.43 เท่า แม้ผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น 37,868 บาท/คน/ปี ในปี 2548 แต่เมื่อเทียบกับภาคนอกเกษตร ซึ่งเพิ่มขึ้นเป็น 333,939 บาท/คน/ปี แล้ว ความแตกต่างเพิ่มมากขึ้นเป็น 1: 8.82 เท่า จึงเห็นได้ถึงความแตกต่างของผลิตภาพแรงงานไม่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ตารางที่ 7 ผลผลิตของแรงงานเกษตรและนอกภาคเกษตร

หน่วย : บาท/คน/ปี

ปี	เกษตร	นอกเกษตร	สัดส่วนของภาคเกษตรกับนอก การเกษตร
2525	8,749	64,983	1 : 7.43
2530	10,847	90,135	1 : 8.31
2535	17,686	186,277	1 : 10.53
2540	22,341	288,802	1 : 12.93
2544	24,273	274,088	1 : 11.29
2545	27,134	278,040	1 : 10.25
2548	37,868	333,939	1 : 8.82

ที่มา : 1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ในด้านโครงสร้างของครัวเรือนและแรงงานภาคเกษตร พบว่าขนาดของครัวเรือนเกษตรมีแนวโน้มลดลง จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจครัวเรือน และแรงงานเกษตร ในปี 2538/39 (ช่วงแผนฯ 7) ครัวเรือนเกษตรมีขนาด 4.8 คน/ครัวเรือน ลดเหลือ 4.43 คน/ครัวเรือน ในปี 2544/45 (ช่วงแผนฯ 9) ขณะเดียวกันขนาดของแรงงานในภาคเกษตรลดลง จาก 3.42 คน/ครัวเรือน เป็น 3.06 คน/ครัวเรือน แสดงให้เห็นว่ามีการเคลื่อนย้ายของประชากรและแรงงานในภาคเกษตร เพื่อแสวงหารายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม และเมื่อพิจารณาการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตร โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้ทำการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือนเกษตรปี 2547 พบว่า รายได้สุทธิทั้งหมดต่อคนของ ครัวเรือนเกษตรระดับประเทศและจำแนกตามชั้นรายได้ต่างๆ เปรียบเทียบกับเส้นความยากจน ในปี 2547 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติศึกษาไว้ที่ 1,242 บาท/คน/เดือน ปรากฏว่า เกษตรกรร้อยละ 52.12 ของประชากรเกษตรทั้งหมดมีรายได้เฉลี่ยเพียง 688 บาท/คน/เดือน ต่ำกว่าเส้นความยากจนเฉลี่ยของประเทศ กล่าวได้ว่า มีเกษตรกรยากจนเป็นจำนวนมากที่ต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อให้มีรายได้ดีขึ้น

ตารางที่ 8 รายได้ทั้งหมดต่อคนของครัวเรือนเกษตรกรปี 2547 จำแนกตามชั้นรายได้

ชั้นรายได้	รายได้ทั้งหมด บาท/คน/เดือน	ร้อยละ ของครัวเรือนเกษตรกร	จำนวนเกษตรกร ล้านคน
0 - 20,000	688	52.12	12.07
20,001 - 40,000	2,366	32.37	1.52
40,001 - 60,000	4,062	19.67	0.62
60,001 - 80,000	5,724	11.00	0.29
80,001 - ขึ้นไป	11,862	6.61	0.35
เฉลี่ยทั้งหมด	2,407	100.00	5.79

ที่มา : จากการคำนวณใช้ข้อมูลของสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ในด้านการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ หรือประมาณร้อยละ 52 มีการศึกษาในระดับภาคบังคับ และผู้มีการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ (รวมถึงการฝึกอบรมการประกอบอาชีพ) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 24.24 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (ปี 2538/39) เป็นร้อยละ 26.46 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (ปี 2544/45) แสดงว่า แนวโน้มของประชากรเกษตรกรที่ได้รับการศึกษามีทิศทางที่ดีขึ้น

ตารางที่ 9 ครัวเรือนและการศึกษาของประชากรเกษตร

รายการ		2538/39		2544/45	
		จำนวน	สัดส่วน(%)	จำนวน	สัดส่วน(%)
ครัวเรือนเกษตรกร	ล้านครัวเรือน	5.50	-	5.51	-
	ขนาดครัวเรือน	4.8	4.79	4.43	4.54
	ขนาดแรงงาน	3.42	3.28	3.06	3.13
ประชากรเกษตร	ล้านคน	26.35	100.00	25.04	100.00
	ชาย	13.06	49.57	12.55	50.10
	หญิง	13.29	50.43	12.50	49.90
การศึกษา	ล้านคน	24.58	100.00	23.95	100.00
	ต่ำกว่าภาคบังคับ	6.92	28.17	5.20	21.70
	ภาคบังคับ	11.70	47.59	12.42	51.83
	สูงกว่าภาคบังคับ	5.96	24.24	6.34	26.46

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2.4 คุณภาพชีวิตของเกษตรกร

การพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมามีผลสำเร็จจากการพัฒนาในระดับหนึ่ง เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เมื่อพิจารณาดัชนีความผาสุกของเกษตรกรซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ

(1) ด้านเศรษฐกิจ ตัวชี้วัด ได้แก่ รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร การมีสิทธิในที่ดินทำกิน การมีงานทำของแรงงานเกษตร รายจ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนเกษตรกร เงินออมของครัวเรือนเกษตรกร สัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร

(2) ด้านสุขอนามัย ตัวชี้วัด ได้แก่ ครัวเรือนได้กินอาหารมีคุณภาพได้ตามมาตรฐาน มีน้ำสะอาดดื่มและบริโภคตลอดปี มีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ และมีความรู้ในการใช้ยาที่ถูกต้องเหมาะสม

(3) ด้านการศึกษา ตัวชี้วัด ได้แก่ สมาชิกครัวเรือนเกษตรกรได้รับการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ จำนวนเกษตรกรได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและฝึกอาชีพ การได้รับความรู้และข่าวสารที่เป็นประโยชน์

(4) ด้านสังคม ตัวชี้วัด ได้แก่ ครัวเรือนมีความอบอุ่น ครัวเรือนได้ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน และคนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน

(5) ด้านสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัด ได้แก่ สัดส่วนพื้นที่ป่าต่อพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ การฟื้นฟูทรัพยากรดิน และครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากเสียง ความสิ้นสะอาด ฝุ่นละออง กลิ่นเหม็น หรือมลพิษทางอากาศ น้ำเสีย ขยะและสารพิษ

จากการศึกษาดัชนีชี้วัดความผาสุกของเกษตรกร หากค่าดัชนีฯ เข้าใกล้ 100 หมายถึงผลการพัฒนามีความสำเร็จมากทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีและมีความสุข ในปี 2539 ค่าดัชนีฯ เท่ากับ 81.52 เพิ่มขึ้นเป็น 83.79 ในปี 2543 และเป็น 84.36 ในปี 2548 จากผลการประเมินคุณภาพชีวิตของเกษตรกรโดยรวมจัดอยู่ในระดับมีการพัฒนาดี โดยด้านสุขอนามัยและด้านสังคมจัดอยู่ในระดับดีขึ้นมาก ด้านการศึกษาและด้านสิ่งแวดล้อมมีการพัฒนาดี แต่ด้านเศรษฐกิจอยู่ในระยะที่ต้องปรับปรุง โดยเฉพาะในเรื่องการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายอุปโภคบริโภค(เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ยาสูบ การเลี้ยงโชค) และหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร

ตารางที่ 10 ดัชนีความเหมาะสมของเกษตรกร

ตัวชี้วัด	ระดับการพัฒนา ปี 2539	ระดับการพัฒนา ปี 2543	ระดับการพัฒนา ปี 2548
ความเหมาะสมของเกษตรกร	81.52	83.79	84.36
- ด้านเศรษฐกิจ	76.69	73.84	66.81
- ด้านสุขอนามัย	91.10	93.15	95.98
- ด้านการศึกษา	70.77	74.96	75.41
- ด้านสังคม	92.03	94.91	96.57
- ด้านสิ่งแวดล้อม	71.68	76.90	78.81

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2.5 ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ

ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตพืชอาหารที่สำคัญเพียงพอต่อการบริโภคในประเทศและเหลือส่งออกไปเลี้ยงประชากรในประเทศอื่นด้วย สินค้าหลายชนิดที่ไทยผลิตและส่งออกเป็นอันดับหนึ่ง อาทิ ยางพาราและผลิตภัณฑ์ ข้าว แต่เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพการผลิตจากผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เปรียบเทียบระหว่างไทยและประเทศผู้ผลิตและส่งออกรายสำคัญที่เป็นคู่แข่ง เช่น เวียดนาม พบว่าประสิทธิภาพการผลิตของไทยต่ำกว่าเวียดนาม กล่าวคือ ในปี 2547 ไทยมีผลผลิตข้าวเฉลี่ย 424 กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่เวียดนามมีผลผลิต 768 กิโลกรัมต่อไร่ การขาดแคลนน้ำเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผลผลิตโดยเฉลี่ยของไทยค่อนข้างต่ำ ดังจะเห็นได้จากการเปรียบเทียบกับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวในเขตชลประทานแล้ว จะเห็นได้ว่าข้าวในเขตชลประทานสูงถึง 680 กิโลกรัมต่อไร่ ขณะเดียวกันจากสถานการณ์การเกิดฝนแล้งในช่วงปลายปี 2547 ต่อเนื่องถึงปี 2548 ส่งผลให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวในปี 2548 ลดต่ำกว่าปีที่ผ่านมา

ตารางที่ 11 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของข้าวของไทยและประเทศผู้ผลิตรายสำคัญ

กิโลกรัม : ไร่

ประเทศ	2545	2546	2547	2548
โลก	619	616	636	n.a
จีน	990	970	1016	n.a
เวียดนาม	734	741	768	n.a
ไทย (เฉลี่ย)	419	432	424*	407*
ไทย (ในเขตชลประทาน)	673	678	680	661
ฟิลิปปินส์	525	548	568	n.a

ที่มา : 1. องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ

2. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

* เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ

2.6 การค้าต่างประเทศสินค้าเกษตรของไทย

(1) การส่งออก

ไทยเป็นประเทศส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์รายสำคัญของโลก โดยในปัจจุบันเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ในลำดับที่ 8 ของโลก มีสินค้าส่งออกสำคัญเป็นอันดับหนึ่งของโลก เช่น ยางพาราและผลิตภัณฑ์ ข้าว มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ กุ้ง ไก่เนื้อ เป็นต้น การส่งออกของไทยได้มีการพัฒนาทั้งด้านคุณภาพ รูปแบบและผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย จากสินค้าปฐมภูมิเป็นสินค้าแปรรูปอย่างง่าย จนถึงแปรรูปที่มีความซับซ้อนขึ้น สร้างมูลค่าสินค้าและรายได้แก่ประเทศตลอดมา มูลค่าสินค้าเกษตรในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาเพิ่มจากประมาณ 100,000 ล้านบาทจนถึงปัจจุบันมีมูลค่ามากกว่า 900,000 ล้านบาท มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 10 ต่อปี

อย่างไรก็ตาม แม้มูลค่าการส่งออกในรูปของเงินจะเพิ่มขึ้น แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า สัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ต่อมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมด ลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันกล่าวคือ ในปี 2525 มีสัดส่วนร้อยละ 56 แต่ในปี 2548 มีสัดส่วนเหลือร้อยละ 21 เท่านั้น แสดงให้เห็นว่า สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เผชิญกับการแข่งขันอย่างมากในตลาดโลก การกีดกันทางการค้าด้วยกฎระเบียบและมาตรการทางด้านสุขอนามัยมาตรฐานสินค้าและเพื่อปกป้องการผลิตของประเทศต่างๆ รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต

ที่ยังไม่ทันต่อสถานการณ์ของไทย มีส่วนทำให้การส่งออกสินค้าของไทยมีความยากลำบากขึ้น ขณะเดียวกัน การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มีการปรับเปลี่ยนไปทางด้านอุตสาหกรรม การบริการ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการดึงทรัพยากรที่เคยเป็นทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร เช่น แรงงาน ที่ดิน ฯลฯ ไปยังภาคการผลิตอื่น ซึ่งทำให้การผลิตในอุตสาหกรรมอื่นๆ ขยายตัว เพื่อการใช้ในประเทศและการส่งออกมากขึ้น

เมื่อพิจารณาสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่ไทยส่งออกพบว่า โครงสร้าง การส่งออกได้เปลี่ยนไปจากเดิมซึ่งข้าวเคยเป็นสินค้าส่งออกอันดับหนึ่ง มันสำปะหลังและ ผลิตภัณฑ์เป็นอันดับสอง แต่ในปัจจุบันยาง (ยางแท่ง ยางแผ่นดิบ ฯลฯ) สามารถสร้างรายได้แก่ ประเทศมากเป็นอันดับหนึ่งมูลค่าเกือบ 150,000 บาทในปี 2548 ในขณะที่ข้าวและ มันสำปะหลังสร้างมูลค่าได้เพียง 94,000 และ 35,000 ล้านบาท เท่านั้น

สินค้าประเภทประมง ปศุสัตว์ รวมทั้ง ผัก ผลไม้ได้เพิ่มความสำคัญขึ้น สร้างรายได้แก่ประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อยมาและมีแนวโน้มที่จะเป็นสินค้าที่มีอนาคตสดใสต่อไป ในขณะที่ข้าว ซึ่งเป็นสินค้าที่ไทยเป็นผู้ส่งออกอันดับหนึ่งของโลก แต่ไม่มีอำนาจในการกำหนด ราคาหรือควบคุมราคา เพราะต้องเผชิญกับการแข่งขันสูงกับผู้ส่งออกอื่น เช่น เวียดนาม จีน อินเดีย ที่มีความสามารถในการผลิตในปริมาณสูง คุณภาพใกล้เคียงกับข้าวไทย และจำหน่าย ในราคาต่ำ จึงสามารถเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดข้าวบางประเภทได้ นอกจากนี้ข้าวเป็นอาหารหลัก (Staple Food) ของหลายประเทศ จึงมีการคำนึงถึงความมั่นคงทางด้านอาหารที่ทำให้ประเทศ เหล่านั้นส่งเสริมการปลูกข้าวเพื่อบริโภคให้พอเพียง มีมาตรการปกป้องการนำเข้าข้าวควบคู่กัน ไปด้วย ในทางตรงกันข้าม ยางพาราเป็นสินค้าที่เพิ่มความสำคัญขึ้น เนื่องจากการเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจซึ่งทำให้อุตสาหกรรมต่างๆขยายตัว โดยเฉพาะอุตสาหกรรมยานพาหนะที่ต้องใช้ ยางธรรมชาติเป็นปัจจัยการผลิต และในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ราคายางในตลาดโลกถูกกำหนด จากผู้ซื้อ แต่จากการประสานความร่วมมือของผู้ผลิตรายสำคัญคือ ไทย อินโดนีเซีย และ มาเลเซีย ในการจัดตั้งบริษัท (consortium) เพื่อควบคุมและจัดการด้านปริมาณ (supply) และราคา ทำให้ราคามีเสถียรภาพ ประเทศไทยสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกยางได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 12 การค้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์

หน่วย : ล้านบาท

ปี	มูลค่าการส่งออก			มูลค่าการนำเข้า		
	ทั้งหมด	เกษตรและ ผลิตภัณฑ์	สัดส่วน(%)	ทั้งหมด	เกษตรและ ผลิตภัณฑ์	สัดส่วน(%)
2525	192,870	107,820	55.90	207,282	24,796	11.96
2530	375,597	153,991	41.00	368,317	53,556	14.54
2535	1,046,659	284,980	27.23	1,160,170	158,454	13.66
2540	2,272,115	484,847	21.34	2,205,119	228,831	10.38
2544	2,884,704	685,148	23.75	2,752,346	323,123	11.74
2548	4,436,626	940,228	21.19	4,756,000	438,188	9.21
อัตราเพิ่ม (%)		9.87			13.30	

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

ตารางที่ 13 การส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ

หน่วย : ล้านบาท

ปี	ยาง	ข้าว	อ้อย และ น้ำตาล	กุ้งสด แช่เย็น	มันสำปะหลัง และ ผลิตภัณฑ์	ไก่สด แช่เย็น	พลาสติก แช่เย็น	ผลไม้ และ ผลิตภัณฑ์
2525	9,492	2,510	13,794	2,764	19,752	1,310	689	3,120
2530	20,525	22,703	9,349	5,749	20,662	4,023	2,493	6,114
2535	28,925	36,214	20,675	31,696	27,593	10,399	8,060	16,059
2540	57,458	65,088	34,362	47,185	18,388	10,951	12,149	21,808
2544	58,700	70,123	35,446	98,341	25,725	23,936	15,975	28,408
2545	74,606	70,005	34,434	73,871	22,878	22,959	16,453	31,738
2548	148,868	93,548	34,806	71,460	34,276	28,148*	18,304	44,027

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

หมายเหตุ * รวมไก่ปรุงแต่ง

(2) การนำเข้า

สำหรับการนำเข้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าสินค้าที่ไม่สามารถผลิตได้ เนื่องจากความเหมาะสมทางสภาพภูมิศาสตร์ เช่น นมและผลิตภัณฑ์รวมทั้งสินค้าที่ผลิตได้ไม่พอเพียงและต้องมีการใช้ปศุสัตว์ในการผลิตอาหารแปรรูปต่าง ๆ เช่น น้ำมันและกากถั่วเหลือง เนื้อพลาสติกแข็ง เป็นต้น การนำเข้าสินค้าเหล่านี้มีปริมาณเพิ่มขึ้นมาโดยตลอดเช่นเดียวกันกับการส่งออก แต่เมื่อพิจารณาสัดส่วนของการนำเข้าต่อการนำเข้าสินค้าทั้งหมด ยังอยู่ในระดับไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ระหว่างร้อยละ 9-14 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยยังมีศักยภาพในการผลิตวัตถุดิบในประเทศเพื่อการผลิตสินค้าอาหาร เพราะการพึ่งพาวัตถุดิบจากภายนอกของไทยไม่เปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 14 สินค้าเกษตรนำเข้าที่สำคัญ

มูลค่า : ล้านบาท

ปี	ฝ้ายดิบและปุยฝ้าย	ถั่วเหลือง	พลาสติก แข็งแข็ง	ผลิตภัณฑ์นม
2525	2,034	1,370	334	1,650
2530	7,003	1,340	6,333	2,443
2535	14,415	5,263	20,523	5,570
2540	14,702	19,549	18,267	11,472
2545	20,181	13,928	30,973	10,429
2548	24,998	18,636	46,963	13,628

ที่มา กรมศุลกากร

2.7 ทรัพยากรการเกษตร

(1) ที่ดินและดิน

ประเทศไทยมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 320.7 ล้านไร่ สามารถจำแนกการใช้ที่ดินออกเป็น 3 ประเภท คือ พื้นที่เกษตรกรรมหรือพื้นที่ถือครองทางการเกษตร พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่แหล่งน้ำและอื่นๆ ที่ผ่านมามีปรากฏว่าเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรค่อนข้างคงที่ประมาณ 130 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมด ในขณะที่พื้นที่ป่าไม้ (ที่มีการวัด

สัดส่วนวิธีการดำเนินการแบบใหม่) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเนื่องจากนโยบายการปลูกป่าและการอนุรักษ์ เมื่อพิจารณาการใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร พบว่าแนวโน้มของการใช้ที่ดินทางการเกษตรเริ่มเปลี่ยนไป โดยที่ในพื้นที่ปลูกข้าวและพืชไร่เริ่มลดลง ในขณะที่พื้นที่ในการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผลไม้ยืนต้นได้เพิ่มขึ้น

ด้านสภาพของดินยังคงเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการใช้ประโยชน์เพื่อการเพาะปลูกอยู่หลายประการ อาทิ ดินเค็ม ดินเปรี้ยว ดินทรายจัด ดินตื้น และดินบนภูเขา รวมทั้งปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ ใช้ผิดประเภท หรือการนำพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรไปใช้ในกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งปัญหาดังกล่าวคงต้องพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขต่อไปอีก เพื่อให้พื้นที่ดินเหล่านี้มีสภาพเหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ทางการเกษตรอย่างเต็มประสิทธิภาพ

ตารางที่ 15 การใช้ที่ดินทางการเกษตรประเทศไทย

ปี	เนื้อที่ทั้งหมด		เนื้อที่ป่าไม้		เนื้อที่ถือครองทางการเกษตร		อื่นๆ	
	ล้านไร่	ร้อยละ	ล้านไร่	ร้อยละ	ล้านไร่	ร้อยละ	ล้านไร่	ร้อยละ
2530	320.7		91.29	28.47	131.20	40.91	98.21	30.62
2535	320.7		84.34	26.30	132.05	41.18	104.30	32.52
2540	320.7		81.44	25.40	131.11	40.88	108.15	33.72
2541	320.7		81.07	25.28	130.39	40.66	109.22	34.06
2542	320.7		80.61	25.14	131.34	40.95	108.74	33.91
2543	320.7		106.32	33.15	131.20	40.91	83.18	25.94
2544	320.7		100.64	31.38	131.06	40.87	88.99	27.75

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 16 ลักษณะการถือครองที่ดินทางการเกษตรของประเทศไทย

หน่วย : ล้านไร่

รายการ	ปี 2540	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543	ปี 2544	อัตราการขยายตัว (%)
ที่อยู่อาศัย	3.51	3.49	3.58	3.60	3.63	0.99
ที่นา	66.70	65.91	65.70	65.41	65.22	0.52
ที่พืชไร่	30.10	29.05	28.80	28.54	28.24	-1.44
ที่ไม้ผลและไม้ยืนต้น	24.13	25.08	26.08	26.35	26.58	2.46
ที่สวนผักและไม้ดอก	0.96	0.96	1.03	1.09	1.15	5.02
ทุ่งหญ้าฯ	0.72	0.69	0.80	0.85	0.89	6.37
ที่รกร้างและอื่นๆ	4.96	5.20	5.38	5.36	5.34	1.80

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 17 สรุปสภาพปัญหาของดินต่อการใช้ประโยชน์ทางเกษตรกรรม

สภาพปัญหา	พื้นที่ (ล้านไร่)	ร้อยละ
- ดินเค็ม	4.56	1.75
- ดินเปรี้ยว	4.17	1.60
- ดินเหนียวระบายน้ำเลว	64.47	24.77
- ดินพรุ	0.27	0.11
- ดินทรายจัด	6.97	2.68
- ดินค่อนข้างเป็นทราย	39.60	15.21
- ดินตื้น	40.97	15.74
- ดินบนพื้นที่สูง	96.14	36.93
- อื่น ๆ	3.15	1.21
รวม	260.30	100

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

(2) ป่าไม้ ในปี 2504 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมด 171.00 ล้านไร่ คิดเป็น ร้อยละ 53.33 ของพื้นที่ทั้งประเทศ แต่พื้นที่ป่าไม้มีแนวโน้มลดลงเพราะการบุกรุกทำลายเพื่อเข้าครอบครองที่ดิน ขยายพื้นที่ทำกินและใช้ประโยชน์อย่างอื่น การดำเนินการดังกล่าวทำให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม ความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาและความหลากหลายทางชีวภาพ จากปัญหาดังกล่าวในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 จึงมีการประกาศใช้นโยบายป่าไม้แห่งชาติ ปี 2528 กำหนดเป้าหมายให้มีพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมด แยกเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ร้อยละ 15 และป่าเศรษฐกิจร้อยละ 25 อย่างไรก็ตามในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ได้มีการปรับเป้าหมายเป็นพื้นที่อนุรักษ์ร้อยละ 25 และป่าเศรษฐกิจร้อยละ 15 การดำเนินงานเพิ่มพื้นที่ป่ามีความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่พื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นตามเป้าหมาย ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ 9 กรมป่าไม้รายงานว่าการปรับเปลี่ยนวิธีการแปลตีความโดยใช้ภาพจากดาวเทียม Landsat-5 จากมาตราส่วน 1:50,000 แทนมาตราส่วน 1:250,000 และได้ปรับเปลี่ยนวิธีการคำนวณหาเนื้อที่ป่าที่เหลือจากการนับ dot grid มาเป็นการคำนวณข้อมูลที่จัดเก็บไว้ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) จึงทำให้มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 107.5 ล้านไร่ (ปี 2547) หรือร้อยละ 33.4 ของพื้นที่ทั้งประเทศ

ตารางที่ 18 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย

หน่วย : ล้านไร่

	แผน 1	แผน 2	แผน 3	แผน 4	แผน 5	แผน 6	แผน 7	แผน 8	แผน 9
ตะวันออกเฉียงเหนือ	44.30	38.00	32.70	22.70	16.20	15.20	13.50	14.95	16.80
ภาคเหนือ	72.70	71.80	71.10	61.60	54.90	51.00	47.60	53.50	61.30
ภาคตะวันออก	13.20	11.30	9.70	7.40	5.00	4.90	4.80	3.75	2.80
ภาคกลาง	22.30	18.60	16.50	13.20	11.60	16.60	10.30	12.90	15.80
ภาคใต้	18.50	15.00	12.10	11.80	10.30	9.30	8.20	9.25	10.90
รวมทั้งประเทศ	171.00	154.70	141.20	116.70	97.90	91.30	84.30	94.30	107.50

ที่มา : 1. หนังสือการเกษตรของประเทศไทย ปี 2547 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
2. หนังสือพระบารมีปกเกล้า ดินป่าปกแผ่นดิน

(3) ป่าชายเลน พื้นที่ป่าชายเลนส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 70 อยู่ในภาคใต้ที่เหลืออยู่ในภาคตะวันออกและภาคกลาง ป่าชายเลนเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศน์ชายฝั่ง และเป็นที่อยู่อาศัยของพืช สัตว์ รวมทั้งเป็นแหล่งอาหารและแหล่งเพาะฟักสัตว์น้ำ พื้นที่ป่าชายเลนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยลดลงจาก 1.95 ล้านไร่ในปี 2518 เป็น 1.20 ล้านไร่ในปี 2530 หรือลดลงประมาณ 0.76 ล้านไร่ สาเหตุส่วนใหญ่มาจากความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนอย่างหลากหลายวัตถุประสงค์ ได้แก่ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งได้มีการพัฒนาเทคนิคการเลี้ยงและการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเพื่อให้มีผลผลิตทดแทนสัตว์น้ำที่ลดลง และปัญหามลพิษจากพื้นที่ตอนบนจนถึงชายฝั่งได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมบริเวณชายฝั่ง ได้แก่ คุณภาพน้ำทะเลที่มีปัญหา ซึ่งส่วนใหญ่อยู่บริเวณปากแม่น้ำ ปากคลองที่เป็นแหล่งรองรับน้ำทิ้งจากชุมชน รัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของป่าชายเลนจึงได้มีนโยบายชัดเจนที่จะรักษาป่าชายเลนและไม่อนุญาตให้ใช้ประโยชน์เพราะมีวัตถุประสงค์ฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิม จึงได้มอบหมายให้กรมป่าไม้ปลูกป่าชายเลนปีละ 50,000 ไร่ (2535-2539) และในปี 2539 ได้ให้กรมป่าไม้พิจารณายกเลิกสัมปทานทำไม้ในเขตป่าชายเลนทั้งหมด ซึ่งผลการดำเนินงานเห็นได้ว่าในปี 2543 มีพื้นที่ป่าชายเลน 1.58 ล้านไร่ และเพิ่มขึ้นเป็น 1.72 ล้านไร่ในปี 2547

ตารางที่ 19 พื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทย

หน่วย : ไร่

ปี	ตะวันออก	กลาง	ใต้	รวมทั้งประเทศ
2518	306,250	228,125	1,420,000	1,954,375
2530	159,731	5,475	1,029,409	1,194,615
2539	79,113	34,057	934,221	1,047,390
2543	142,125	75,375	1,308,625	1,579,693
2547	142,181	60,325	1,521,275	1,723,781

ที่มา : การเกษตรของประเทศไทย ปี 2547 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

(4) ทรัพยากรน้ำ

ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรที่สำคัญประกอบด้วย น้ำฝน น้ำผิวดิน (รวมน้ำชลประทาน) และน้ำใต้ดิน (น้ำบาดาล) ปัญหาสำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำของไทย คือ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ น้ำท่วมและการใช้น้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนคุณภาพของน้ำ ปัญหาเหล่านี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละปี และในแต่ละพื้นที่ของประเทศโดยมีระดับความรุนแรงต่างกัน สภาพปัญหาการขาดแคลนน้ำนั้นวันจะทวีความรุนแรงขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของประชากรและเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลมีแผนงานโครงการพัฒนาแหล่งน้ำดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาการชลประทานได้มีการดำเนินการก่อสร้างโครงการพัฒนาชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลางมาโดยตลอด โดยมีพื้นที่ชลประทานที่สร้างเสร็จเพิ่มขึ้นจาก 8.62 ล้านไร่ในปี 2504 เป็น 24.98 ล้านไร่ในปี 2530 และในปี 2548 มีพื้นที่ชลประทานที่สร้างเสร็จรวม 23.15 ล้านไร่ การขยายตัวของพื้นที่ชลประทานค่อนข้างสูงในภาคกลางของประเทศ เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่มและมีการเพาะปลูกพืชสำคัญ คือข้าวค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตามในด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ในเขตชลประทานยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ เพราะระบบการบริหารและจัดการน้ำเพื่อการเพาะปลูกเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับได้มีการนำพื้นที่ในเขตชลประทานที่เหมาะสมกับการเกษตรไปใช้เพื่อกิจการอื่นมากขึ้น นอกจากนี้ แหล่งน้ำยังมีสภาพเสื่อมโทรม สภาพป่าไม้ต้นน้ำลำธารซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดน้ำ ขาดการดูดซึมหรือชะลอน้ำไว้ในดิน ถูกบุกรุกทำลายเป็นเหตุทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำ

ตารางที่ 20 พื้นที่ชลประทานที่สร้างเสร็จแยกตามรายภาค

หน่วย : ล้านไร่

ภาค	2504	2530	2540	2548
ตะวันออกเฉียงเหนือ	n.a	3.88	5.15	3.74
เหนือ	n.a	6.32	7.86	3.90
กลาง (รวมตะวันออกเฉียงเหนือ)	n.a	12.33	13.58	12.72
ใต้	n.a	2.45	3.08	2.79
รวม	8.62	24.98	29.67	23.15

ที่มา : กรมชลประทาน

ส่วนที่ 2

การประเมินศักยภาพการเกษตร

การประเมินศักยภาพการเกษตร

การประเมินศักยภาพการเกษตร เป็นการวิเคราะห์สถานะแวดล้อมภาคการเกษตร ในปัจจุบันของประเทศไทย โดยวิเคราะห์ทั้งด้านจุดแข็ง และจุดอ่อนจากปัจจัยภายในประเทศ รวมทั้งวิเคราะห์โอกาสและข้อจำกัดหรือภัยคุกคามจากปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อภาคการเกษตรของไทย

1. จุดแข็ง

1.1 ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ และระบบนิเวศน์ของประเทศไทยเหมาะสมสำหรับการผลิตและการลงทุนทางการเกษตร

ประเทศไทยตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของคาบสมุทรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่างละติจูด 5 องศา 37 ลิปดาเหนือ ถึง 20 องศา 27 ลิปดาเหนือ และลองจิจูด 97 องศา 21 ลิปดาตะวันออก ถึง 105 องศา 33 ลิปดาตะวันออก เป็นเขตร้อนชื้น ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีภูมิอากาศหลายรูปแบบ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง สามารถปลูกพืชได้หลายชนิดอย่างเหมาะสม ขณะเดียวกัน สถานที่ตั้งเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถเชื่อมโยงกับภูมิภาคต่างๆ ของโลกได้โดยง่าย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยมีศักยภาพเหมาะสมต่อการผลิตและการลงทุนทางการเกษตร

1.2 การทำการเกษตรโดยใช้องค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถพึ่งพาตนเองได้

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านแนวทางการดำรงอยู่ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ มีเป้าประสงค์มุ่งให้เกิดความสมดุล และพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

การพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาและนำวัฒนธรรมความเป็นไทยซึ่งสะสมมานานมาใช้สร้างสรรค์มูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชนอย่างเป็นระบบในการนำคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยไปใช้สร้างสรรค์

มูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และเผยแพร่วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยในระดับนานาชาติ

1.3 ภาคการเกษตรสามารถผลิตอาหารได้เพียงพอสำหรับการบริโภคในประเทศ และเพื่อการส่งออกลำดับต้น ๆ ของโลก

ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรได้เพียงพอสำหรับการบริโภคของประชากร 66 ล้านคนในประเทศ และเป็นผู้นำในการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เป็นลำดับที่ 8 ของโลก สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ยางพาราและผลิตภัณฑ์ ข้าว และกุ้ง การส่งออกสินค้าเกษตรของไทยได้มีการพัฒนาทั้งด้านคุณภาพ รูปแบบ และผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย นับว่าเป็นการสร้าง ความมั่นคงด้านอาหารให้แก่ประชากรโลกได้ระดับหนึ่ง ขณะเดียวกันการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เพราะสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ของไทยมีความหลากหลายทั้งชนิดและประเภท เป็นที่นิยมของผู้บริโภคประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ โดยผลักดัน “ครัวไทยสู่ครัวโลก” ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1.4 รัฐมีมาตรการพัฒนาระบบควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบสินค้าเกษตรและอาหาร เพื่อปรับปรุงมาตรฐานทั้งเพื่อการบริโภคภายในประเทศ การส่งออกและนำเข้าให้รวดเร็วกว่าเดิม

รัฐบาลได้ดำเนินการปรับปรุงระบบการตรวจสอบสินค้าเกษตรและอาหารให้เป็น One-Stop-Service โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร GAP และ “Q” เพื่อรับรองคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารของไทย ทั้งนี้ ในปัจจุบันประเทศไทยมีฟาร์ม/โรงงานที่ผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมีมาตรฐาน 2.27 แสนฟาร์ม / 1,195 โรงงาน

1.5 องค์กรเพื่อการวิจัยทางการเกษตรทั้งของภาครัฐและเอกชนมีหลายแห่ง

ประเทศไทยมีองค์กรเพื่อการวิจัยทางการเกษตรและองค์การสนับสนุนทุนวิจัยจำนวนมาก ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร (สถาบันวิจัยพืชสวน สถาบันวิจัยพืชไร่) กรมการข้าว (สถาบันวิจัยข้าว) สถาบันอาหาร สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ศูนย์วิจัยค้นคว้าที่อยู่ในสังกัดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมทั้ง ศูนย์วิจัยของภาคเอกชน ปัจจุบันได้มีการพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่ให้ผลผลิตสูง

สามารถต้านทานต่อโรคแมลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฯลฯ รวมทั้งภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรเป็นอย่างมาก โดยในปี 2550 ได้จัดสรรงบประมาณสำหรับการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรสูงถึง 1,467.64 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก 810.61 ล้านบาท ในปี 2549

1.6 เกษตรกรมีโอกาสเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการผลิต

เกษตรกรมีโอกาสและสามารถเข้าถึงแหล่งเงินที่มาจากงบประมาณซึ่งใช้ในโครงการต่าง ๆ และแหล่งทุนในระบบมากขึ้น รวมถึงโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรซึ่งมีฐานะยากจนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการผลิต และการแปรรูปผลผลิตออกจำหน่ายเป็นการเพิ่มมูลค่าให้ผลผลิต ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างงาน และสร้างรายได้แก่เกษตรกร

2. จุดอ่อน

2.1 ประสิทธิภาพการผลิตต่ำรวมทั้งขาดองค์ความรู้และเงินทุนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) และคุณค่าสินค้า (Value Creation)

ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรของประเทศไทยยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตและผลผลิตต่อหน่วยของประเทศไทยกับประเทศคู่แข่งชั้น ผลิตภาพการผลิตสินค้าเกษตรของไทยหลายชนิดยังด้อยกว่าคู่แข่งชั้น เช่น ผลผลิตข้าวของไทยเฉลี่ย 362 กิโลกรัมต่อไร่ เวียดนามผลผลิตเฉลี่ย 633 กิโลกรัมต่อไร่ และต้นทุนการผลิตของไทยเฉลี่ย 4.65 บาทต่อกิโลกรัม เวียดนามเฉลี่ย 3.05 บาทต่อกิโลกรัม เป็นต้น เนื่องจากการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรที่ผ่านมามีการเพิ่มปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิตที่ยังไม่เหมาะสมและขาดประสิทธิภาพ ทำให้ต้นทุนสูงผลตอบแทนต่ำ นอกจากนี้การจำหน่ายผลผลิตส่วนใหญ่อยู่ในรูปสินค้าขั้นปฐม วัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์แปรรูปอย่างง่าย เนื่องจากขาดองค์ความรู้ เทคนิคงานวิจัยและเงินลงทุน เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า (Value added) รวมทั้งการสร้างคุณค่าสินค้า (Value Creation) ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ บรรจุภัณฑ์ที่มีความดึงดูดใจ น่าใช้ การสร้างตราสินค้าให้เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือ การสนับสนุนเงินลงทุนเพื่อขยายตลาด และการประชาสัมพันธ์เข้าถึงผู้บริโภค

2.2 ขาดการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศทางการเกษตรที่ครอบคลุมทุกสาขา

ข้อมูลสารสนเทศการเกษตรแต่ละสาขา ได้แก่ พืช ปศุสัตว์ ประมง และบริการทางการเกษตร รวมทั้งข้อมูลด้านผลการวิจัยพันธุ์และข้อมูลด้านปัจจัยการผลิต เช่น ดิน น้ำ มีการจัดเก็บไว้ที่หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยเฉพาะ ยังไม่ได้มีการจัดการเชื่อมโยงและเผยแพร่ข้อมูลระหว่างหน่วยงานอย่างเป็นระบบ ทั้งระหว่างรัฐต่อรัฐ และรัฐต่อภาคเอกชน ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 การพัฒนาและประยุกต์ใช้ผลงานวิจัยในเชิงพาณิชย์มีน้อย

ผลงานวิจัยทางการเกษตรมีความหลากหลายทั้งในด้านพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ รวมทั้งนวัตกรรมและเทคโนโลยีการเกษตร แต่ยังคงอยู่ในขอบเขตจำกัดไม่ได้ขยายสู่ระดับไร่นา การพัฒนาต่อยอดงานวิจัยในเชิงพาณิชย์ยังมีน้อยมาก เนื่องจากผลงานวิจัยบางเรื่องเน้นประโยชน์ทางวิชาการ

2.4 ต้องพึ่งพาวัตถุดิบ เทคโนโลยี และนวัตกรรมจากต่างประเทศ ทำให้ต้นทุนสูง

วัตถุดิบ เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการเกษตร ทางด้านพันธุ์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และปัจจัยการผลิตทางการเกษตร ส่วนใหญ่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ทำให้ต้นทุนสูง และบางชนิดไม่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศไทย

2.5 ความซ้ำซ้อนของหน่วยงานในการพัฒนาการเกษตร

หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการพัฒนาทางด้านการเกษตรมีหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนที่ทำหน้าที่คล้ายกัน เช่น การส่งเสริมการเกษตร การส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร เป็นต้น ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน รวมทั้งสร้างความสับสนให้แก่เกษตรกรและผู้เกี่ยวข้อง

2.6 ขาดแคลนแรงงานเกษตรในช่วงการผลิตและในกิจการเกษตรบางประเภท

ปัจจุบันในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 แรงงานภาคการเกษตรมีจำนวน 16.15 ล้านคน ลดลงจาก 20.02 ล้านคน หรือคิดเป็นลดลงร้อยละ 19.33 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และส่วนใหญ่เป็นแรงงานผู้สูงอายุ เนื่องจากแรงงานในวัยหนุ่มสาว มุ่งไปทำงานในโรงงาน

อุตสาหกรรมซึ่งได้รับผลตอบแทนมากกว่า เร็วกว่า แนนอนกว่าและงานเบากว่า ทำให้ภาคการเกษตรขาดแคลนแรงงานในช่วงการผลิต รวมทั้งกิจการเกษตรในบางประเภท เช่น การทำประมง ไม่เป็นที่นิยมของแรงงานไทย ต้องพึ่งพาแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน ก่อให้เกิดปัญหาอื่นตามมา

2.7 แผนการจัดการด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมไม่ชัดเจนและไม่ต่อเนื่อง

การพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมาได้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติลดลงและเสื่อมโทรมไปอย่างรวดเร็ว ทั้งยังก่อให้เกิดความขัดแย้งในการใช้และแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด แผนการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของประเทศยังไม่มีการบูรณาการระหว่างทรัพยากรแต่ละชนิด รวมทั้งการดำเนินการตามแผนยังขาดความต่อเนื่อง ซึ่งเป็นข้อจำกัดของการพัฒนาที่มุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน นอกจากนี้การจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทุนทางสังคมและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมยังไม่เป็นธรรม จึงยังเป็นปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้

2.8 เกษตรกรมีรายได้ลดลง สถาบันเกษตรกรไม่เข้มแข็ง

ปัจจุบันต้นทุนราคาวัตถุดิบ ค่าจ้างแรงงาน ราคาพลังงาน และต้นทุนด้านโลจิสติกส์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งปริมาณทรัพยากรที่มีจำกัดและลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ต้นทุนโดยรวมเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผลตอบแทนจากการลงทุนและรายได้ของเกษตรกรมีแนวโน้มลดลงเล็กน้อยจาก 26,546 บาท/ครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เหลือ 26,252 บาท/ครัวเรือน หรือลดลงร้อยละ 1.11 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ในขณะที่การดำเนินงานของสหกรณ์และองค์กรเกษตรกรหลายแห่ง ยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ต้องรับความช่วยเหลือจากภาครัฐ

2.9 กฎหมาย กฎระเบียบล้าสมัย ไม่ทันต่อสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การดำเนินการด้านกฎหมาย กฎระเบียบล้าสมัยไม่ทันสมัย เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสภาพการทำงานและสวัสดิการของแรงงานในภาคการเกษตร ที่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองให้อยู่ในระดับมาตรฐาน รวมถึงกฎระเบียบและมาตรการปกป้องผลประโยชน์ของ

ประเทศล่าช้า ในขณะที่ต่างประเทศออกกฎระเบียบใหม่มาบังคับใช้ ทำให้ประเทศไทยเสียเปรียบ เช่น กฎระเบียบด้านการนำเข้าสินค้าบางชนิด และมาตรการด้านสุขอนามัย เป็นต้น

2.10 ระบบชลประทานไม่เพียงพอ และที่ดำเนินการอยู่ยังไม่เต็มประสิทธิภาพ

พื้นที่ชลประทานยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำของภาคการเกษตร ซึ่งปัจจุบันมีพื้นที่ชลประทานประมาณร้อยละ 24.23 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด นอกจากนี้การบริหารจัดการของระบบชลประทานที่มีอยู่ยังไม่เต็มประสิทธิภาพ เกิดความสูญเสียระหว่างส่งน้ำไปยังปลายทาง และเกษตรกรขาดจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพย์สินอันเป็นของสาธารณะ

3. โอกาส

3.1 การจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศและพันธกรณีต่างๆ ทำให้ไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศ และพันธกรณี ต่าง ๆ ที่ประเทศไทยได้จัดทำขึ้นกับประเทศต่าง ๆ ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้า และบริการ รวมทั้งคน มีความคล่องตัวมากขึ้น การปรับตัวของประเทศไทยในทุกด้าน เพื่อให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก จะเป็นโอกาสให้ประเทศไทยสามารถดำเนินนโยบายการค้าเชิงรุก และการขยายตลาดส่งออก

3.2 กระแสการอนุรักษ์และนิยมธรรมชาติสร้างโอกาสในการขยายตลาดสินค้าเกษตรและอาหารได้อีกมาก

ปัจจุบันสินค้าเกษตรและอาหาร เช่น พืชผักปลอดสารพิษ และอาหารเพื่อสุขภาพ และความนิยมของธรรมชาติ กำลังได้รับความนิยมจากผู้บริโภคมาก และมีแนวโน้มมากขึ้น แม้ว่าสินค้าจะมีราคาสูงกว่าสินค้าปกติก็สามารถจำหน่ายได้ เป็นโอกาสในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสินค้าสุขภาพและการดูแลสุขภาพของคนไทยเพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้น โดยการสร้างเอกลักษณ์และตราสัญลักษณ์สินค้าของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและยอมรับจากต่างประเทศ

3.3 ความต้องการสินค้าเกษตรและอาหารมีความหลากหลายมากขึ้น

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรโลก ทำให้ความต้องการสินค้าเกษตรและอาหารเพิ่มขึ้น ประกอบกับการค้าเสรีทำให้เกิดตลาดใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดกลุ่มผู้บริโภคที่มีรสนิยมการบริโภคที่หลากหลายทั้งรูปแบบและชนิดของสินค้า

3.4 การจัดทำสัญญาข้อตกลงในการซื้อ-ขายสินค้าเกษตร (Contract Farming) สามารถแก้ปัญหาด้านการผลิตและการตลาด และช่วยให้เกษตรกรมีรายได้แน่นอน

การทำสัญญาข้อตกลงในการซื้อ-ขายสินค้าเกษตร (Contract Farming) จะสามารถแก้ปัญหาด้านการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร โดยสามารถควบคุมปริมาณการผลิตให้มีปริมาณที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดได้ รวมทั้งช่วยให้เกษตรกรได้รับทราบผลตอบแทนจากการผลิตที่จะได้รับล่วงหน้า และคาดการณ์รายได้ที่แน่นอนได้

3.5 พืชทดแทนพลังงานมีบทบาทในภาคการเกษตรมากขึ้น

จากภาวะราคาน้ำมันเชื้อเพลิงในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและการใช้พลังงานทางเลือก เพื่อประหยัดเงินตราต่างประเทศในการนำเข้าพลังงาน จากผลการศึกษาวิจัยพบว่าพืชที่สามารถทดแทนน้ำมันได้ ได้แก่ น้ำมันปาล์ม และสบู่ดำ นำไปผลิตไบโอดีเซล มันสำปะหลังและอ้อย นำไปผลิตแก๊สโซฮอล์ โดยรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการนำพลังงานทดแทนมาใช้เพื่อทดแทนการนำเข้าให้มากขึ้น ส่งผลให้พืชทดแทนพลังงานมีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้น

3.6 ทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถสร้างนวัตกรรมให้แก่ภาคการเกษตรได้

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค กระแสการรักษาสุขภาพและความนิยมธรรมชาติ ช่วยให้เกิดความตระหนักในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น เป็นโอกาสในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมความเป็นไทย ในการผลิตสินค้าสุขภาพและการดูแลสุขภาพ ซึ่งจะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ โดยมีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ รวมทั้งสามารถสร้างนวัตกรรมและมูลค่าทางเศรษฐกิจได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนไทยได้ เช่น ธุรกิจสปา การให้บริการโรงแรมพินบ้าน (Home Stay) และการผลิตแก๊สชีวภาพจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เป็นต้น

4. ข้อจำกัด

4.1 ภาวะเศรษฐกิจโลกมีความผันผวน และภัยสงครามทำให้ราคาสินค้าเกษตรมีความผันผวน

ความผันผวนของภาวะเศรษฐกิจโลกและภัยสงคราม เป็นสิ่งที่ยากแก่การคาดการณ์ เป็นสาเหตุให้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศผันผวน ราคาสินค้าเกษตรได้รับผลกระทบโดยตลอด

4.2 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในด้านสิทธิบัตรพันธุ์พืช ทำให้โอกาสในการแข่งขันลดลง และการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นยังขาดประสิทธิภาพ

การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญายังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรหรือชุมชน ทำให้การจดสิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ไม่แพร่หลาย ต้องใช้เงินทุนจำนวนมากในการดำเนินงาน เกิดการช่วงชิงจากประเทศที่พัฒนาแล้ว

4.3 กฎระเบียบ รวมทั้งมาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับข้อตกลงระหว่างประเทศ เป็นอุปสรรคต่อการค้าสินค้าเกษตร

กฎระเบียบรวมทั้งมาตรการต่างๆ ที่ต่างประเทศจัดทำขึ้นเพื่อปกป้องการค้าและประชาชนของประเทศ เช่น มาตรการด้านสุขอนามัย (SPS) การใช้มาตรการที่มีใช่ภาษี (Non tariff Measures) การป้องกันการทุ่มตลาด (Anti-Dumping) เป็นข้อจำกัดในการส่งออกสินค้าเกษตร ส่งผลให้ต้นทุนการผลิต และการส่งออกสูงขึ้น

4.4 ภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก รวมถึงภัยโรคระบาด ทำให้เกิดความเสียหายต่อภาคการเกษตร

การเกิดภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก รวมถึงภัยโรคระบาด สร้างความเสียหายต่อภาคการเกษตรของประเทศ

ส่วนที่ 3

วิสัยทัศน์และพันธกิจในการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

วิสัยทัศน์และพันธกิจในการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (2550-2554)

จากการทบทวนผลการพัฒนาด้านการเกษตรที่ผ่านมา พบว่า การเร่งพัฒนาที่เน้นความสำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แม้ว่าจะบรรลุผลสำเร็จในระดับหนึ่ง เกษตรกรมีความเป็นอยู่ มีระดับการศึกษา ความรู้ในการประกอบอาชีพการเกษตร และการหารายได้เสริมจากภาคนอกการเกษตรที่ดีขึ้นกว่าเดิม แต่สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทุกขณะ และภาคการเกษตรได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง ทำให้ยังมีความแตกต่างในด้านรายได้ ความเป็นอยู่ของเกษตรกรและผู้ประกอบอาชีพอื่น ขณะเดียวกัน ทรัพยากรธรรมชาติที่แม้จะมีความพยายามในการอนุรักษ์ฟื้นฟูให้กลับคืนมาสู่สภาพสมบูรณ์ ก็ต้องใช้เวลาและการลงทุนเป็นจำนวนมาก รวมถึงความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดมีการปรับเปลี่ยนการผลิตและเร็วและซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อข้อจำกัด โอกาสในการพัฒนาด้านการเกษตรในอนาคต จึงต้องเตรียมความพร้อม และนำศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ รวมทั้งการวิเคราะห์จุดแข็ง โอกาส จุดอ่อน และข้อจำกัดของภาคการเกษตร ซึ่งผลการวิเคราะห์ศักยภาพการเกษตร สรุปเป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ได้ดังนี้

1. วิสัยทัศน์

“ดูแลเกษตรกรให้มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงและผาสุก”

การพัฒนาภาคการเกษตรไปสู่ความสมดุลและยั่งยืน คือการพัฒนาเพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มั่นคง โดยมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างภาคการเกษตร ให้เกิดการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกร การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพ ขยายกิจกรรมให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการ ในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล ด้วยการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรชุมชนอย่างยั่งยืน เชื่อมโยงกับการปรับโครงสร้างสินค้าเกษตร โดยการเพิ่มผลิตภาพการผลิต สร้างมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร และบริหารจัดการทรัพยากร

การเกษตร ให้สอดคล้องการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ เพื่อสร้างรายได้และคุณภาพชีวิตให้กับเกษตรกร

2. พันธกิจของการพัฒนาการเกษตร

(1) ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกครัวเรือน โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย เน้นการดำเนินการตามเกษตรทฤษฎีใหม่

(2) ส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าเกษตร และอาหารมีมูลค่าเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีมาตรฐานปลอดภัยต่อผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ

(3) วิจัย พัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตร

(4) มุ่งเน้นให้เกิดการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3. วัตถุประสงค์

เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งจะเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่มีแนวทางการปรับตัว เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาที่ยังคงมีอยู่ในภาคเกษตร โดยจะมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 และเชื่อมโยงให้เกิดการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ

4. เป้าหมายในการพัฒนา โดยรวม ดังนี้

(1) ครัวเรือนเกษตรกรยากจนลดลงเหลือร้อยละ 4 ในปี 2554

(2) ครัวเรือนเกษตรกรไม่ต่ำกว่า 1 ใน 4 ทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(3) สนับสนุนให้ครัวเรือนเกษตรกรลดการใช้สารเคมีในฟาร์ม

(4) สาขาเกษตรมีอัตราการเติบโตของเฉลี่ยร้อยละ 3 ต่อปี

(5) ฟาร์ม/โรงงานที่ผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมีมาตรฐาน

ส่วนที่ 4

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร

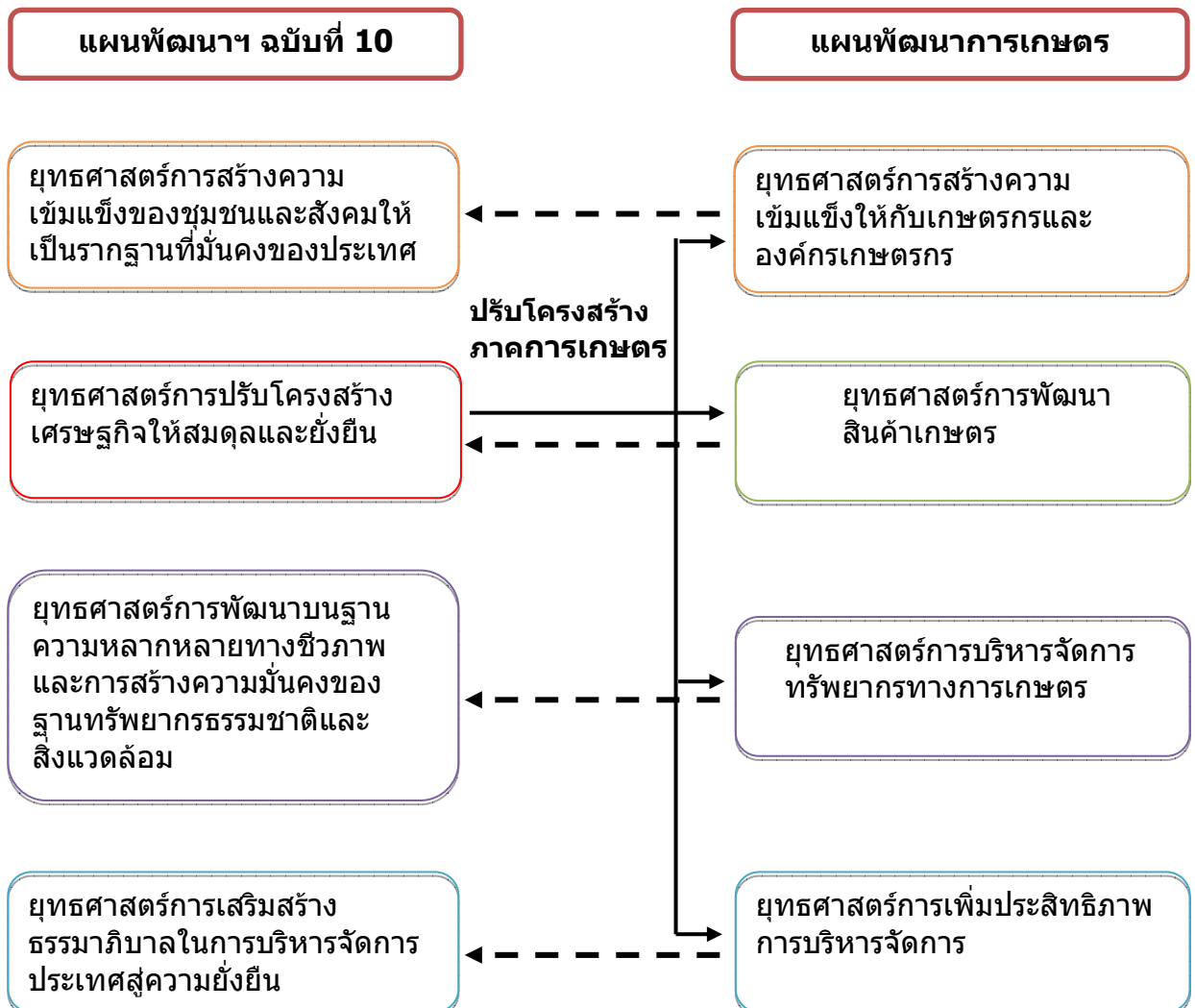
ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร

จากการที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมั่นคง ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาภาคการเกษตรไปสู่ความสมดุลและยั่งยืน โดยการปรับโครงสร้างภาคการเกษตร สร้างกระบวนการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างกล่าวข้างต้น ดังนั้นทิศทางการพัฒนาการเกษตรในช่วง 5 ปีข้างหน้า การเกษตรของไทยจะเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งให้เกษตรกร โดยการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกรให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินชีวิต ใช้หลักพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันพึ่งพาตนเองได้ ลดการพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ ทั้งปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับท้องถิ่น โดยให้ผู้นำเกษตรกร มีบทบาทในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรของตนเอง และให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาการเกษตรในท้องถิ่น จัดสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ และผลตอบแทนที่คุ้มค่าโดยตรงให้แก่เกษตรกร รวมทั้งใช้ศูนย์กลางระดับตำบล และปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนเพื่อทำหน้าที่สร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกรช่วยแก้ปัญหา เป็นแหล่งวิชาการและความรู้ พัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานและสร้างภูมิคุ้มกันในการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้ขบวนการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ หรือวิสาหกิจชุมชน สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน เพื่อช่วยเหลือด้านการตลาด โดยสร้างเครือข่ายของสถาบันเกษตรกรที่เข้มแข็ง ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทำงานแบบบูรณาการ สนับสนุนซึ่งกันและกันเป็นตัวขับเคลื่อน สร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเองให้แก่เกษตรกร ทั้งด้านวิชาการ ทุน และการตลาด โดยแบ่งเกษตรกรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. เกษตรกรรายย่อย คือเกษตรกรที่มีที่ดินน้อย ไม่สามารถจ้างแรงงานได้ และยากจน เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกร ให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินชีวิต ทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

2. เกษตรกรก้าวหน้า และเกษตรกรเชิงพาณิชย์ เน้นอำนวยความสะดวกในการพัฒนาเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเพิ่มประสิทธิภาพ

การผลิต สร้างมูลค่าเพิ่มและเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าเกษตร ปรับปรุงและจัดระบบการตรวจสอบ รับรองคุณภาพสินค้าให้มีมาตรฐาน นำเชื่อถือและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ โดยให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม เชื่อมโยงสู่การพัฒนาตลอดห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ให้ตรงกับความต้องการของตลาดภายในและต่างประเทศ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ จึงจำเป็นต้องปรับโครงสร้างภาคการเกษตร โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากการเกษตรที่สำคัญ 4 ด้าน คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร การพัฒนาสินค้าเกษตร การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สามารถเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 10 ดังนี้

โดยแต่ละยุทธศาสตร์มีแนวทาง / กลยุทธ์ในการปฏิบัติ คือ

1. การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร

ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจที่ผ่านมา ภาคการเกษตรได้รับผลกระทบน้อยกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศ เป็นผลมาจากการปรับปรุง ขยายโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งภาคการผลิตและการตลาด การให้ความรู้วิชาการใหม่ การดำเนินมาตรการแทรกแซงราคาสินค้าเกษตร การสนับสนุนพันธุ์ดีเพื่อเพิ่มผลผลิตและอื่น ๆ ตลอดจนได้ส่งเสริม และสนับสนุนให้เกษตรกรบางส่วนทำการเกษตรในแนวทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาบ้างแล้ว จึงทำให้มีคนจนลดลงจาก 12.56 ล้านคน ในปี 2543 เป็น 6.06 ล้านคนในปี 2549 ในจำนวนคนจนเหล่านี้ประมาณร้อยละ 88 อยู่ในภาคเกษตร ในขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการไหลเข้ามาของอารยธรรมต่างถิ่น ประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น การใช้ทรัพยากรมากขึ้น ทำให้เกิดความเสื่อมโทรม ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตเกษตรกร แม้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ จะมีการรวมกลุ่มในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งแล้วก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาถึงสถาบันเกษตรกรที่สำคัญ เช่น สหกรณ์ พบว่าสถาบันดังกล่าว มีการเลิกกิจการ และถอนชื่อออกจากทะเบียนถึงร้อยละ 28¹ ของสหกรณ์ที่ดำเนินงานอยู่ ทำให้เกษตรกรโดยรวมยังไม่มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลความยากจนของประเทศ พบว่าจำนวนครัวเรือนที่มีปัญหาความยากจนมากที่สุด คือ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในภาคเกษตร โดยมีสาเหตุที่สำคัญเพราะการประกอบอาชีพเกษตรส่วนใหญ่ต้องพึ่งพา สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ไม่สามารถทำการเกษตรในช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยวได้ มีปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ขาดความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตร ทำให้ศักยภาพการผลิตอยู่ในระดับต่ำ มีรายได้จากการเกษตรน้อยไม่เพียงพอต่อการบริโภค อุปโภคและการลงทุนเพื่อการผลิต ทำให้ต้องอาศัยรายได้จากภาคนอกเกษตร มีการอพยพหางานทำ ไม่มีสิทธิ์ในที่ดินทำกินและต้องกู้ยืมมาใช้จ่าย อันส่งผลให้มีปัญหาภาระหนี้สินตามมา

¹ ที่มากรมส่งเสริมสหกรณ์ (ข้อมูล ณ วันที่ 22 พฤศจิกายน 2549)

1.1 วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย

1) วัตถุประสงค์

- เสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนให้เข้มแข็งเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ด้วยกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ พัฒนาแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาการเกษตร ให้สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนบนฐานของการพึ่งตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกัน

2) เป้าหมาย

- ชุมชนมีแผนชุมชนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 7,105 ตำบล/ปี
- ครัวเรือนเกษตรยากจนลดลงเหลือร้อยละ 4 ในปี 2554 หรือ 54,000 ครัวเรือน จากทั้งหมด 1.338 ล้านครัวเรือน ในปี 2549 (คนยากจนที่อยู่ใต้เส้นความยากจน 1,242 บาท/คน/ครัวเรือน)
- ครัวเรือนเกษตร 1 ใน 4 ทำการเกษตรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากครัวเรือนภาคเกษตรทั้งหมด 5.795 ล้านครัวเรือน ในปี 2549 เหลือ 1 ใน 4 ของครัวเรือน คือ 1.449 ล้านครัวเรือน ในปี 2554
- เกษตรกรมีความพึงพอใจเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 3 ในปี 2554
- จัดสรรที่ทำกินให้ผู้ไร้ที่ทำกินไม่น้อยกว่า 700,000 ราย
- ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ จำนวน 54,876 สหกรณ์ กลุ่มอาชีพ จำนวน 10,000 กลุ่ม วิสาหกิจชุมชน 28,420 กลุ่ม ในปี 2554

1.2 แนวทางการพัฒนา

1) ส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้

เกษตรกรสามารถสร้างอาชีพ องค์กรเกษตรกร มีความเข้มแข็ง และมีภูมิคุ้มกัน สร้างเครือข่ายชุมชนบนฐานความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพโดย

- ส่งเสริมการทำกรเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ สำหรับเกษตรกรรายย่อยใช้ปราชญ์ชาวบ้านที่สร้างสมประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต และการทำกรเกษตรจนประสบความสำเร็จ ถ่ายทอดประสบการณ์และสร้างเครือข่ายให้กับเกษตรกรยากจน/รายย่อย สร้างโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพ และเสริมสร้างทักษะต่างๆ ทางกรเกษตรต่อ

เกษตรกร สถาบันเกษตรกร และชุมชน ให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหารและการดำรงชีวิตในระดับครัวเรือน

- ปฏิบัติงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ส่งเสริมและสนับสนุนงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- ส่งเสริมการบริหารจัดการ รวมทั้งการอำนวยความสะดวก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ตลอดห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งให้มีการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงให้แก่เกษตรกรเชิงพาณิชย์ และเกษตรกรก้าวหน้า

2) พัฒนาอาชีพ ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร พัฒนาสหกรณ์ และวิสาหกิจชุมชน โดยการ

- เสริมสร้างขีดความสามารถทางการเกษตรของชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เน้นขบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน มีแผนการเกษตรที่มีรูปแบบเฉพาะของชุมชน เลือกผลิตและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชน รวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยี ให้แก่เกษตรกร และผู้ประกอบการรายย่อย (SMEs) โดยใช้เครือข่ายการพัฒนาบนฐานความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- เสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเกษตรแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างคุณภาพและศักยภาพของเกษตรกรไปสู่สังคมเกษตรที่เข้มแข็ง โดยสนับสนุนให้เกษตรกรจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรของตนเองและจัดทำเป็นแผนของชุมชนมีการประชุม/สัมมนาแลกเปลี่ยนข้อมูล/ข้อคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไขรวมทั้งสนับสนุนให้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชาติ
- ส่งเสริมและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร สนับสนุนให้ผลิตสินค้าได้มาตรฐาน ส่งเสริมสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชุมชน ให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยใช้ขบวนการวิสาหกิจชุมชนเชื่อมโยงกับตลาด รวมทั้งส่งเสริมสหกรณ์ที่มีความเข้มแข็งให้พัฒนาเข้าสู่การลงทุนธุรกิจการเกษตร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

- **สร้างจิตสำนึกด้านการเกษตรให้กับยุวเกษตรกร** เพื่อให้มีความรักในอาชีพเกษตร ตั้งแต่วัยเยาว์ เน้นผู้มีอายุต่ำกว่า 25 ปีลงไป รวมกลุ่มกันผลิตสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าสูง สามารถยึดเป็นอาชีพได้ และสร้างเครือข่ายเพิ่มขึ้น

- **ส่งเสริมการทำกรเกษตรและพัฒนาอาชีพในจังหวัดชายแดนภาคใต้** เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และใช้เวลาในการประกอบอาชีพเกษตร

- **สร้างระบบประกันความเสียหายของการผลิต** ส่งเสริมให้เกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเศรษฐกิจการเกษตรอย่างรวดเร็วและทั่วถึง ผลักดันให้เกิดการประกันพืชผล รวมทั้งส่งเสริมการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

- **เร่งรัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร** อย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม ทั้งหนี้สินที่เกิดจากโครงการของรัฐ หนี้สินนอกระบบ และหนี้สินอันเกิดจากภัยธรรมชาติ

3) จัดที่ดินทำกินและการใช้ประโยชน์ กระจายสิทธิและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินที่เหมาะสมกับอาชีพและขนาดของครอบครัว

4) สร้างรายได้เสริมนอกภาคเกษตร สนับสนุนการดำเนินงาน และเพิ่มความหลากหลายของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวใหม่และพัฒนาท่องเที่ยวเดิม ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น

2. การพัฒนาสินค้าเกษตร

ประเทศไทยมีฐานการผลิตที่กว้างและหลากหลายทั้งสินค้าและบริการ โดยในปัจจุบันการผลิตสาขาเกษตร อุตสาหกรรม และบริการคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 10 35 และ 55 ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศตามลำดับ และถึงแม้ว่าสาขาการเกษตรจะมีสัดส่วนต่ำกว่าสาขาอื่น ๆ แต่สาขาเกษตร นอกจากจะสามารถผลิตอาหารเพียงพอสำหรับการบริโภคภายในประเทศและส่งออกในระดับสำคัญของโลกแล้ว ยังเป็นฐานการผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้นในสาขาอุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งได้ช่วยลดความผันผวนของวัฏจักรเศรษฐกิจได้ระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามการพัฒนาในภาคเกษตรของประเทศไทยยังมีปัญหาในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต คุณภาพ และมาตรฐานผลผลิต โดยมีข้อจำกัดที่สำคัญเกี่ยวกับทุนที่เป็นองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากจำนวน

ผลผลิตจากงานวิจัยและพัฒนา ยังมีจำนวนน้อย การลงทุนวิจัยและพัฒนาต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด และเน้นประโยชน์ทางวิชาการเฉพาะเรื่อง ที่ผู้ศึกษาวิจัยสนใจมากกว่ามุ่งตอบสนองความต้องการที่แท้จริง ขาดแคลนนักวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ขาดการบริหารจัดการใช้องค์ความรู้เพื่อสร้างคุณค่าในการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร เรื่องมาตรฐานในภาคการผลิตสินค้าที่ต้องผลักดันให้พัฒนาเทียบเท่ามาตรฐานสากล เมื่อสถานการณ์รวมทั้งเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันและคุ้มครองผู้บริโภคมากขึ้นจากเดิม ด้วยการดำเนินนโยบายการค้าและการลงทุนเสรี นโยบายการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ การบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าให้มีผลในทางปฏิบัติ และมีความตื่นตัวในการบังคับใช้กฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคที่ครอบคลุมมากขึ้น ทำให้ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยต้องปรับตัวรับสถานการณ์เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ แต่สถานที่ตั้งของประเทศไทยอยู่ในบริเวณที่เหมาะสมจึงได้เปรียบเชิงยุทธศาสตร์สำหรับการเป็นศูนย์กลางทางธุรกิจของภูมิภาค รวมทั้งระบบการขนส่งกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคที่สะดวก ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงกระบวนการผลิตในภูมิภาคและมีขีดความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น

ส่วนสำคัญในการปรับโครงสร้างภาคเกษตร คือการพัฒนาสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐาน ปัจจัยการผลิต การแปรรูป และการตลาด โดยการเชื่อมโยงและบูรณาการกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนา ควบคู่ไปกับการส่งเสริมบทบาทภาคเอกชน และการปฏิรูปธุรกิจเอกชนให้เข้มแข็ง โดยให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนฐานการผลิตที่เคยเน้นการใช้ที่ดินจำนวนมาก ควบคู่กับการใช้จำนวนแรงงานที่มีอยู่ในฟาร์มและแรงงานจ้างราคาถูกเป็นปัจจัยหลัก สุการเป็นฐานการผลิตจากองค์ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ ผสมผสานกับเทคโนโลยีพื้นฐานและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นตัวขับเคลื่อน รวมทั้งการปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าชนิดหนึ่งไปสู่สินค้าอีกชนิดหนึ่งที่ทำให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากว่าเดิม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาปรับปรุงระบบควบคุมคุณภาพ และตรวจสอบรับรองสินค้าเกษตรและอาหารให้ได้มาตรฐาน สร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรเพื่อแปรรูป เป็นวัตถุดิบสนับสนุนภาคอุตสาหกรรม และสาขาอื่น ๆ ที่มีความหลากหลาย มีจุดเด่นหรือแตกต่างจากผู้ผลิตรายอื่น รวมทั้งเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญของโลก ทำให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ สามารถขายได้มูลค่าสูงและสร้างรายได้ภาคการเกษตรมากขึ้น

2.1 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

1) วัตถุประสงค์

- เพื่อให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหาร เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก รวมทั้งเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรเพื่อแปรรูป และเป็นวัตถุดิบสนับสนุนภาคอุตสาหกรรม และสาขาอื่น ๆ
- สนับสนุนสินค้าที่สร้างรายได้และมีโอกาส จากฐานการผลิตบนความหลากหลายทางชีวภาพ และสอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป บริหารจัดการสินค้าที่ต้องมีการปรับโครงสร้างเพื่อให้เป็นสินค้าที่มีโอกาส หรือควบคุมปริมาณให้เพียงพอกับความต้องการบริโภค
- เพื่อเป็นฐานรายได้ที่มั่นคงของเกษตรกร

2) เป้าหมาย

- ฐานการผลิตจากภาคเกษตร เกษตรแปรรูปมีขนาดใหญ่ขึ้น และมีความหลากหลายมากขึ้น โดยจำนวนวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารที่จดทะเบียนเพิ่มขึ้น เป็นฐานข้อมูล 8,252 แห่ง ในปี 2554
- การลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรไม่ต่ำกว่าร้อยละ 0.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศสาขาเกษตร
- ฟาร์ม / โรงงานที่ผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมีมาตรฐาน 6.71 แสนฟาร์ม / 3,230 โรงงาน
- รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ โดยรักษาอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศสาขาเกษตรไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3 ต่อปี

2.2 แนวทางการพัฒนา

พัฒนาและสนับสนุนสินค้าเกษตรที่มีโอกาสและสร้างรายได้ของประเทศ โดยการผลิตให้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภค (Niche) ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สำหรับสินค้าที่ต้องมีการปรับโครงสร้าง สินค้าที่มีปัญหา สินค้าที่ได้รับผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรี จะดำเนินการพัฒนาด้านประสิทธิภาพ และคุณภาพ (Mass) โดยการควบคุมการผลิต การปรับกลไกการผลิตให้ผลผลิตออกนอกฤดูกาล นอกจากนี้จะบริหารจัดการด้านการตลาดและดูแลราคาให้เกิดความเป็นธรรม รวมทั้งการขยายการส่งออก การเพิ่มผลิตภาพ และการสร้าง

มูลค่าเพิ่ม เพื่อควบคุมการผลิตให้เหมาะสมกับตลาด เพื่อรักษาตลาดเดิมให้มั่นคง และผลักดัน การขยายตลาดสินค้าเกษตร ผลิตภัณฑ์แปรรูปทั้งภายในและต่างประเทศ

1) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เน้นการลดต้นทุนการผลิต เช่น ยางพารา ข้าวขาว (ไม่รวมข้าวหอมมะลิ) มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน อ้อย ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และสับปะรด ซึ่งรวมถึงน้ำสับปะรด โดย

2) ส่งเสริมการใช้ปัจจัยผลิตทางการเกษตรที่เหมาะสม ทั้งด้านพันธุ์ ปุ๋ย และการกระจายทรัพยากรการผลิตทางการเกษตรในระดับชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตสินค้าเกษตร เช่น โรงสีชุมชน โรงปุ๋ยอินทรีย์ชุมชน และเครื่องจักรกลเกษตรขั้นพื้นฐาน

3) ส่งเสริมการวิจัยพัฒนา สินค้าเกษตรและอาหาร นวัตกรรมและ เทคโนโลยีที่เหมาะสมควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการผลิต ทั้งด้าน ปัจจัยการผลิต เครื่องจักร เครื่องมือทางการเกษตร การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ การถนอมอาหาร การตลาดตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยเชื่อมโยงความรู้ทั้งในภาคเกษตรและนอก ภาคเกษตร

4) สร้างมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ (Value Added and Value Creation) จากการแปรรูปและปรับปรุงคุณภาพ เช่น กุ้ง ข้าวหอมมะลิ ข้าวอินทรีย์ ไก่เนื้อ สุกร ลำไย (สดและอบแห้ง) ทูเรียน เงาะ มังคุด พืชผัก (ข้าวโพดฝักอ่อน/ข้าวโพดหวาน หน่อไม้ฝรั่ง กระจับปี่เขียว และพริก โดย

- จัดทำมาตรฐานสินค้า สร้างตราสัญลักษณ์สินค้า
- พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสม ทั้งด้านความสวยงาม กะทัดรัด และสามารถยืดอายุสินค้า ตามความต้องการของตลาด
- ส่งเสริมการผลิตสินค้าออกฤดูและการแปรรูปสินค้า
- พัฒนาระบบมาตรฐานการตรวจสอบ รับรองคุณภาพและผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยต่อสารพิษ และการตรวจสอบย้อนกลับ โดยฟาร์มที่ทำการผลิตด้านพืชที่จะเข้าสู่การรับรองฟาร์มได้รับการส่งเสริมการผลิตสินค้าปลอดภัย
- ส่งเสริมระบบการผลิตอาหาร ปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์
- ผลักดันให้มีการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาและการคุ้มครองสิทธิบัตรพันธุกรรม

5) พัฒนาด้านการตลาดตลอดห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตร และผลิตภัณฑ์ โดย

- พัฒนาระบบตลาดและบริการ ส่งเสริมให้มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการทำธุรกิจ พัฒนาระบบเครือข่ายเชื่อมโยงศูนย์รวบรวม และกระจายสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ (Hub and Spokes) ภายในประเทศให้มีคุณภาพมาตรฐานและสามารถใช้ประโยชน์สูงสุด
- พัฒนาระบบการขนส่ง เก็บรักษาและรวบรวมผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว
- พัฒนาระบบฐานข้อมูลสินค้าเกษตร และการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และผู้ใช้บริการ

6) ส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ

- จัดให้มีกลไกการปรับเปลี่ยนและเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันของสินค้าเกษตรที่ได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้าและการเปลี่ยนแปลงของเงื่อนไขข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมทั้งสามารถยกระดับราคาสินค้าเกษตรให้เหมาะสม สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจโลก
- ส่งเสริมความร่วมมือภายใต้กรอบพหุภาคี และการสร้างบทบาทไทยในเวทีระหว่างประเทศ รวมทั้งร่วมมือ และเสริมสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเชื่อมโยงเป็นภาคีการพัฒนาสินค้าเกษตรและอาหาร
- พัฒนาและเร่งรัดการปรับกฎระเบียบและกฎหมายด้านสินค้าเกษตรและอาหารระหว่างประเทศ

3. การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร

การพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมา ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งพาการใช้ทรัพยากรเป็นฐานการผลิตหลัก ประกอบกับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากรไทย ทำให้การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติลดลง และเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ทั้งยังก่อให้เกิดความขัดแย้งในการใช้และแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้การจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาครัฐ ยังไม่สามารถจัดการกับปัญหาที่มีขนาดใหญ่ กว้างขวาง และมีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมากได้ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้อย่างสิ้นเปลืองต่อเนื่องเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน อันเป็นการลดทอนทั้งปริมาณและคุณภาพ

ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นข้อจำกัดของการพัฒนาที่มุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติที่ถือว่าเป็นทรัพยากรการเกษตรที่สำคัญ คือ

ทรัพยากรน้ำ มีปัญหาการขาดแคลนขณะที่ประสิทธิภาพการจัดการยังไม่ดีพอ ในปี 2548 ปริมาณน้ำที่สามารถเก็บกักและใช้งานได้ในเดือนและอ่างเก็บน้ำทั่วประเทศมีเพียง 51,100 ล้าน ลบ.ม. ซึ่งไม่เพียงพอกับความต้องการใช้น้ำที่มีถึง 92,736 ล้าน ลบ.ม. และจะเพิ่มเป็น 114,487 ล้าน ลบ.ม. ในปี 2552 และเนื่องจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำของประเทศ เป็นระบบการใช้และการเข้าถึงโดยเสรี จึงมีการใช้น้ำอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และสร้างความขัดแย้งจากการแย่งชิงน้ำในยามขาดแคลน ระหว่างภาคการผลิตต่าง ๆ รวมทั้งระหว่างชนบทกับเมือง การสูญเสียพื้นที่ป่าต้นน้ำอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนและขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง รวมทั้งดินโคลนถล่มในบางพื้นที่ นอกจากนี้ ยังขาดการบูรณาการในการจัดการน้ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการด้านความต้องการใช้น้ำ

ทรัพยากรดิน มีความเสื่อมโทรมมากขึ้นจากการใช้ที่ดินไม่ถูกต้องตามศักยภาพ ก่อให้เกิดปัญหา เช่น การชะล้างพังทลายของดิน ดินขาดธาตุอาหาร ดินเค็ม ดินเปรี้ยว โดยที่ดินที่มีปัญหาเพิ่มขึ้นจาก 182.1 ล้านไร่ เป็น 192.7 ล้านไร่ ในระหว่างปี 2532-2544 หรือคิดเป็นร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งหมด สำหรับพื้นที่ถือครองทางการเกษตรซึ่งมีประมาณ 112 ล้านไร่ มีการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับศักยภาพถึงร้อยละ 40 และเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรเฉลี่ยต่อคน ลดลงจาก 21.0 ไร่ ในปี 2536 เป็น 19.3 ไร่ ในปี 2546 ในขณะที่ความต้องการพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น แต่พื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ยลดลง ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลงมากขึ้น และการฟื้นฟูบำรุงดินทำได้จำกัด ทำให้ต้องเพิ่มผลผลิตโดยใช้สารเคมี นำมาซึ่งปัญหาการตกค้างของสารเคมีในดิน

ทรัพยากรประมง ความสมบูรณ์ของทรัพยากรประมงและชายฝั่งลดปริมาณลงอย่างมาก สาเหตุสำคัญเนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อาทิ การทำประมงเกินศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ การใช้วิธีการหรือเครื่องมือประมงที่ทำลายล้างทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างรุนแรง รวมทั้งการท่องเที่ยวที่ขาดการอนุรักษ์ การปล่อยของเสียและน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนลงสู่ชายฝั่งและท้องทะเล นำไปสู่ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมงและชายฝั่ง ป่าชายเลนเหลือประมาณ 1.58 ล้านไร่ ในปี 2543 เกือบครึ่งหนึ่งมีสภาพเสื่อมโทรม แหล่งปะการังร้อยละ 50 และหญ้าทะเลร้อยละ 30 มีสภาพเสื่อมโทรม ความสามารถในการจับ

สัตว์นำในอ่าวไทยลดลง จากที่เคยจับได้ 298 กิโลกรัมต่อชั่วโมงในปี 2504 ลดลงเหลือ 62.10 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ในปี 2527 และลดลงเหลือเพียง 23 กิโลกรัมต่อชั่วโมง ในปี 2546

การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อเตรียมความพร้อมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยจะต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ทั้งการพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ในการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม รวมทั้งการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรเกษตรอย่างยั่งยืน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากร โดยมีแนวทางการบริหารจัดการและฟื้นฟูทรัพยากรทางการเกษตรในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน

3.1 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

1) วัตถุประสงค์

- เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ใช้ได้อย่างยั่งยืน และไม่กระทบสิ่งแวดล้อม
- กระจายอำนาจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร และแบ่งปันผลจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการเกษตรอย่างเป็นธรรม

2) เป้าหมาย

- พื้นฟูที่ดินที่มีปัญหา เช่นดินเค็ม ดินเปรี้ยว ดินขาดอินทรีย์ไม่ต่ำกว่า 10 ล้านไร่ และลดพื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน ไม่ต่ำกว่า 5 ล้านไร่
- เพิ่มพื้นที่ชลประทานไม่น้อยกว่า 800,000 ไร่
- สนับสนุนให้ครัวเรือนเกษตรกรลดการใช้สารเคมีในฟาร์ม โดยการส่งเสริมให้มีการใช้ปุ๋ยเคมีควบคู่ไปกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างเหมาะสมในพื้นที่และการลดการนำเข้าสารเคมี รวมทั้งมีระบบจัดการสารเคมีอย่างครบวงจร ตั้งแต่ผลิต นำเข้า จนถึงกำจัดทำลาย

3.2 แนวทางการพัฒนา

1) พื้นฟูทรัพยากรดินและการใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดินที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างยั่งยืน โดย

- พื้นที่ลาดชันใช้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ และการปลูกหญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริ

- พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน การบรรเทาอุทกภัย และเก็บกักน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่
- พื้นที่ทั่วไป นอกจากการกำหนดให้มีการใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ต้องมีการฟื้นฟูสภาพดินให้มีธาตุอาหารเหมาะสมต่อการทำการเกษตร
- รณรงค์ให้ยุติการเผาตอซังพืชที่ส่งผลต่อการทำลายธาตุอาหารในดิน
- ส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ทดแทนการใช้สารเคมีทางการเกษตร ขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์
- พัฒนาระบบฐานข้อมูลทรัพยากรที่ดิน สร้างองค์ความรู้และเผยแพร่เทคโนโลยีด้านการใช้ การอนุรักษ์ดินและน้ำ และการฟื้นฟูบำรุงดิน

2) บริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ

- บรรเทาวิกฤตจากการใช้น้ำของประเทศ ทั้งภัยแล้งและอุทกภัยและความปลอดภัยของเขื่อน
- สนับสนุนการใช้น้ำทางการเกษตร อุปโภค บริโภค ภาคอุตสาหกรรมและบริการอย่างเหมาะสม
- ก่อสร้างแหล่งน้ำและระบบ เพื่อเพิ่มพื้นที่ชลประทาน ซึ่งจะเป็นการช่วยเพิ่มผลผลิตให้กับสินค้าเกษตรและรายได้ของเกษตรกร
- ขุดสระน้ำในไร่นาในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร สนับสนุนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน
- พัฒนาระบบฐานข้อมูลและระบบการพยากรณ์ เตือนภัยที่เกี่ยวข้องกับน้ำที่เป็นปัจจุบัน ทันสมัย
- สร้างจิตสำนึก ตลอดจนเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้น้ำอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ

3) บริหารจัดการทรัพยากรประมง เพื่อ

- เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรเพื่อให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ
- ควบคุมการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายไม่ให้จับสัตว์น้ำเกินกำลังการผลิต
- รณรงค์ให้งดจับสัตว์น้ำในฤดูขยายพันธุ์

- กำหนดเขตพื้นที่และหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ เน้นการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการเกษตร ให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและการผลิต
- ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรประมงในพื้นที่รอบ ๆ ชุมชน รวมทั้งสร้างองค์ความรู้และศักยภาพการบริหารจัดการให้กับชุมชน และบุคลากรภาครัฐในท้องถิ่น ให้ตระหนักและอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น

4. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อื่น ๆ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้มีพื้นฐานจิตใจที่ยึดมั่นในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และรอบรู้ ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีเหตุผล รู้จักสิทธิ และหน้าที่ ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน สามารถสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการและพัฒนาการเกษตรของไทยเพิ่มขึ้น ให้ความสำคัญกับการปรับระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส เน้นบทบาทในการอำนวยความสะดวกกำกับ ดูแล แทนการควบคุมและสั่งการ กระจายอำนาจการตัดสินใจ การดำเนินการสู่ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และชุมชนให้มีศักยภาพความสามารถรับผิดชอบการพัฒนาในพื้นที่ สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร และชุมชน

4.1 วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

1) วัตถุประสงค์

- เพื่อปรับโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการในภาคเกษตร ให้มีประสิทธิภาพและความโปร่งใส
- พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค สามารถให้บริการในจุดเดียว รวมทั้งทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น

2) เป้าหมาย

- ปรับปรุงกฎหมายให้เอื้อต่อการบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจการเกษตร และการบริหารบ้านเมืองที่ดี
- บุคลากรภาครัฐยึดหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติราชการและการดำเนินงานด้านการเกษตรมีความโปร่งใสทุกขั้นตอน

- เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรทันเวลา และถูกต้อง

4.2 แนวทางการพัฒนา

1) เสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการทำงาน

- พัฒนาระบบราชการและบุคลากร ให้เป็นมืออาชีพ ผลักดันให้ป็นองค์กรที่สามารถนำวิทยาการสมัยใหม่ไปสู่เกษตรกร โดยยึดหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติราชการ ปลุกฝังให้คำนึงถึงประโยชน์ของสาธารณะ รับผิดชอบต่อส่วนรวม
 - ปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรให้สมบูรณ์ครบถ้วนและทันสมัย
 - สร้างหลักประกันให้กับข้าราชการในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารการทุจริต ประพฤติมิชอบ และพัฒนาความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ โดยยึดและปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
 - ปรับปรุงระบบควบคุมภายใน พัฒนาระบบการตรวจราชการ รวมทั้งสร้างมาตรฐานการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส พร้อมรับการตรวจสอบจากเกษตรกรและสังคม

2) บริหารจัดการภาครัฐให้โปร่งใส

- สร้างความโปร่งใสในการดำเนินงาน โดยศึกษาจัดเตรียมโครงการและกำหนดเกณฑ์ตามระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการตัดสินใจลงทุนต้องเป็นไปอย่างรอบคอบและเหมาะสม ตามความจำเป็น คุ่มค่า เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกร รวมทั้งสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินโครงการ
- สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งประสิทธิภาพ และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กร ให้ความสำคัญกับการบริหารความเสี่ยง
- สร้างกลไกเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอกองค์กรของรัฐให้สามารถอำนวยความสะดวก ลดขั้นตอนและกระบวนการทำงาน โดยการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ และบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานทั้งแนวดิ่งและแนวราบให้บริการได้ครบถ้วนในแห่งเดียว

3) กระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชน โดย

- การสนับสนุนการนำระบบบริหารเชิงยุทธศาสตร์แบบบูรณาการที่ยึดพื้นที่ภารกิจ และการมีส่วนร่วมมาใช้ในการบริหารการพัฒนาในระดับภูมิภาคและสร้างความเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น
- ให้ความสำคัญต่อการพัฒนากลไกบริหารจัดการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ในระดับส่วนกลางและระดับพื้นที่ให้เกิดการบูรณาการงานพัฒนาในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตรงตามความต้องการของพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาระบบติดตาม ประเมินผล แผนยุทธศาสตร์ทุกระดับ โดยเปิดโอกาสให้องค์กรภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมประเมินผล และตรวจสอบถ่วงดุลในการบริหารการพัฒนาเชิงพื้นที่

4) ปรับบทบาทหน่วยงานให้ชัดเจนและไม่ซ้ำซ้อนกัน เพื่อดำเนินภารกิจ

ที่สนับสนุนเชื่อมโยง เกื้อกูล สามารถประสานใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเหมาะสม

- กระทรวงควรปรับบทบาทเป็นหน่วยกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนานโยบาย และชี้นำเป้าหมายการพัฒนา กลุ่มภารกิจ และกรม เป็นหน่วยงานสนับสนุนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามยุทธศาสตร์ และเป้าหมายที่กำหนด
- พื้นที่/จังหวัดควรปรับบทบาทเป็นเจ้าภาพบริหารจัดการภารกิจที่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางยุทธศาสตร์ตามนโยบายของรัฐและส่วนกลางกับความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

ส่วนที่ 5

แผนงานสำคัญ

**แผนงานสำคัญภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์แผนพัฒนาการเกษตร
ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10**

ประเด็นยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
1. การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร	1.1 ส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่	<ul style="list-style-type: none"> - การเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีแก่เกษตรกร - ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน - นิคมเศรษฐกิจพอเพียง - การสร้างคุณค่าสหกรณ์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - การเสริมสร้างการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - การพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ - ส่งเสริมและให้บริการทางการเกษตร - โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและโครงการตามแนวพระราชดำริ 	<p>ดส.</p> <p>กป. พด.</p> <p>ปศ. สปก.</p> <p>สป.กษ.</p> <p>สปก.</p> <p>กสส.</p> <p>กสส.</p> <p>สป.กษ.</p> <p>กสก.</p> <p>ทุกหน่วยงานใน กษ.</p>
	1.2 จัดที่ดินทำกิน กระจายสิทธิ์และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินที่เหมาะสม	<ul style="list-style-type: none"> - จัดที่ดินทำกินและออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ในที่ดิน/ออกเอกสารสิทธิ์ - แผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่ - ปลูกไม้เศรษฐกิจ 	<p>กสส. สปก.</p> <p>สปก.</p> <p>สปก.</p>
	1.3 พัฒนาอาชีพ ส่งเสริมการรวมกลุ่มของ	<ul style="list-style-type: none"> - คลินิกเกษตรเคลื่อนที่ - ศูนย์บริการประชาชนเคลื่อนที่ 	<p>ดส. กป. พด.</p> <p>ปศ. กสก.</p> <p>สปก.</p>

ประเด็นยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	<p>เกษตรกร พัฒนาสหกรณ์ และวิสาหกิจชุมชน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การตรวจสอบบัญชีสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร - การพัฒนาความรู้ด้านการบริหารจัดการทางการเงินการบัญชี - การเผยแพร่สารสนเทศทางการเงินการบัญชีของสหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร - การพัฒนาอาสาสมัครเกษตรกร หมอดินอาสา และเยาวชนเกษตรกร - เกษตรกรและสมาชิกสหกรณ์ ได้รับการส่งเสริมและพัฒนา - สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งและส่งเสริม - ถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกร - พัฒนาเกษตรกร องค์กรเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน - ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร เฉพาะด้าน - การพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ภาคใต้ - สร้างความร่วมมือไตรภาคี - โครงการเงินกู้ OECF - การช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน ด้านหนี้สินและที่ดิน 	<p>ดส.</p> <p>ดส.</p> <p>ดส.</p> <p>ดส. สปก. พด. กสก.</p> <p>กสส.</p> <p>กสส.</p> <p>ปศ.</p> <p>ดส. สปก. กสก.</p> <p>กสก.</p> <p>กสก. กสส. ปศ. พด. ดส.</p> <p>สปก.</p> <p>สปก.</p> <p>สป.กษ.</p>
	<p>1.4 สร้างรายได้เสริมนอกภาคเกษตร สนับสนุนการ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและอนุรักษ์ 	<p>พด. กสก.</p>

ประเด็นยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	<p>ดำเนินงาน และเพิ่มความหลากหลายของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ</p>		
<p>2. การพัฒนาสินค้าเกษตร</p>	<p>2.1 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เน้นการลดต้นทุนจากการผลิต โดยการพัฒนาปัจจัยการผลิตเน้นลดต้นทุนการผลิต</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดเขตการใช้ที่ดินและสำรวจการใช้ที่ดิน - พัฒนาพันธุ์พืช สัตว์และอนุรักษ์ - พัฒนาปัจจัยการผลิต - ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย - การปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร - การผลิตสินค้าเกษตรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา - การบริการวิชาการถ่ายทอดส่งเสริมธุรกิจเทคโนโลยีหมอนใหม่ 	<p>พด. วท. ปศ. สป.กษ. วท. กสก. กสก. กสส. สป.กษ.</p>
<p>2.2 ส่งเสริมการวิจัยพัฒนา</p>	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาผลิตภัณฑ์ประมง - พัฒนาการเพาะเลี้ยงและปรับปรุงพันธุ์ - พัฒนาการทำประมงและสำรวจแหล่งประมง - วิจัยพัฒนาที่ดินและเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อเพิ่มผลผลิต 	<p>กป. กป. กป. พด.</p>	

ประเด็นยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
		<ul style="list-style-type: none"> - วิจัยพันธุ์ปศุสัตว์ - พัฒนาสินค้าข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร่องไห้ - การวิจัยและพัฒนา - การบริหารความหลากหลายทางชีวภาพ - การผลิตสินค้าข้าวได้รับการส่งเสริมและพัฒนา - วิจัยและพัฒนาหมอนไหม 	<p>ปศ.</p> <p>พด.</p> <p>วก.</p> <p>วก</p> <p>กรมการข้าว</p> <p>สป.กษ.</p>
	<p>2.3 สร้างมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ตรวจสอบและรับรองคุณภาพสินค้าประมง - ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงและการจัดการ - พัฒนาเกษตรอินทรีย์ - ปรับโครงสร้างสินค้ากุ้ง 	<p>กป.</p> <p>กป.</p> <p>กป.</p> <p>กป.</p>
	<p>2.4 พัฒนาด้านการตลาดและระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทาน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ยุทธศาสตร์มาตรการและแผนการเกษตรและสหกรณ์ 	<p>สศก.</p>
	<p>2.5 ส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ปลายสวยงามและพันธุ์ไม้ น้ำ - การเกษตรระหว่างประเทศปรับเปลี่ยนและเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันของสินค้าเกษตรที่ได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าและการเปลี่ยนแปลงของเงื่อนไขข้อตกลงระหว่างประเทศ - ปรับโครงสร้างสินค้ากุ้ง 	<p>กป.</p> <p>ทุกหน่วยงานใน กษ.</p> <p>กป.</p>

ประเด็นยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
		- พัฒนาเกษตรอินทรีย์	วก. กป. กสก.
3. การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร	3.1 ทรัพยากรดิน เพื่อให้ดินมีคุณภาพดีเหมาะสมกับการเกษตร	- ปรับปรุงคุณภาพดิน - ฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน - ส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมีทางการเกษตร/เกษตรอินทรีย์	พด. พด. พด.
	3.2 บริหารจัดการน้ำ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำ น้ำท่วม และคุณภาพน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและเอกชน	- การจัดการแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทาน - การป้องกันและบรรเทาภัยจากน้ำ - ก่อสร้างโครงการชลประทานขนาดใหญ่ - การจัดการน้ำชลประทาน - การสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ - พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ - การปฏิบัติการฝนหลวง - ศึกษาวิจัย - บริการด้านการบิน	ชลป. ชลป. ชลป. ชลป. ชลป. พด. สป.กษ. สป.กษ. สป.กษ.
	3.3 ทรัพยากรประมง มีความหลากหลาย มีความสมบูรณ์ และมีการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม	- เพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำ - ฟื้นฟูทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา - ควบคุมการทำประมง - เสริมสร้างการจัดการชุมชนประมงต้นแบบ	กป. กป. กป. กป.

ประเด็นยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
		- พัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่	กป.
	3.4 การบริหารจัดการทรัพยากรทางการเกษตร	- ป้องกันและบรรเทาภัยธรรมชาติทางการเกษตร - การป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภาวะโลกร้อน	พด. พด.
4. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ	4.1 เสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการทำงาน	- ปรับปรุงระบบข้อมูลสารสนเทศ - เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (สารสนเทศ พัฒนาบุคลากร วิจัย และพัฒนาเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ บริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี) - การพัฒนาบุคลากรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - การจัดทำแผนบูรณาการงานในส่วนภูมิภาค - การกำกับดูแลและสนับสนุนการบริหารงาน - พิพธิภัณฑ์การเกษตร - การบริการเผยแพร่และพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ - ข้อมูลสารสนเทศด้านการเกษตร	พด. กสก. สป.กษ. สป.กษ. สป.กษ. สป.กษ. สป.กษ. สศก.
	4.2 บริหารจัดการภาครัฐให้โปร่งใส	- รายงานการติดตามประเมินผลงาน	สศก.
	4.3 กระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่ภูมิภาคท้องถิ่น	- เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (ถ่ายโอนภารกิจ)	กสก.

ประเด็นยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	กิจกรรม/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	<p>และชุมชน</p> <p>การสนับสนุนการนำระบบบริหารเชิงยุทธศาสตร์แบบบูรณาการที่ยึดพื้นที่ภารกิจ และการมีส่วนร่วมมาใช้ในการบริหารการพัฒนา</p>		

ภาคผนวกที่ 1

การประมาณการความเหมาะสมของเกษตรกร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)

การประมาณการความผาสุกของเกษตรกร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

ผลการพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7-9 ได้สะท้อนผลสำเร็จของการพัฒนาที่ทำให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตและความผาสุกมากขึ้นในระดับหนึ่ง การวัดความผาสุกของเกษตรกร มีองค์ประกอบ 5 ด้าน และตัวชี้วัด 16 ตัว คือ

1. ด้านเศรษฐกิจ

- 1) รายได้ของครัวเรือนเกษตรกร
- 2) การมีสิทธิในที่ดินทำกิน
- 3) การมีงานทำของแรงงานเกษตรกร
- 4) รายจ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนเกษตรกร
- 5) เงินออมของครัวเรือนเกษตรกร
- 6) สัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร

2. ด้านสุขอนามัย

- 7) ครัวเรือนได้กินอาหารมีคุณภาพได้มาตรฐาน
- 8) ครัวเรือนมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ

3. ด้านการศึกษา

- 9) สมาชิกครัวเรือนเกษตรกรได้รับการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ
- 10) จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและฝึกอบรม

4. ด้านสังคม

- 11) เกษตรกรมีความภูมิใจต่อความสำเร็จในการทำเกษตร
- 12) ครัวเรือนมีความอบอุ่น
- 13) คนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน
- 14) การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร

5. ด้านสิ่งแวดล้อม

- 15) สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ
- 16) การฟื้นฟูทรัพยากรดิน

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ทิศทางการพัฒนาการเกษตร เน้นการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง โดยมียุทธศาสตร์ 4 ด้าน คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร การพัฒนาสินค้าเกษตร การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ จากยุทธศาสตร์ดังกล่าว จะนำมาซึ่งแผนและแนวทางพัฒนาการเกษตรและแผนปฏิบัติงานของหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ต่อไป ประเมินการว่าดัชนีความผาสุกของเกษตรกรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 จะมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 81.48 ทั้งนี้แผนงานโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ คาดว่าค่าดัชนีจะเพิ่มขึ้น 4 โดยรายได้ครัวเรือนเกษตรกรจะไม่ต่ำกว่า 125,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน การเร่งรัดการออกเอกสารสิทธิให้ผู้ใช้ที่ดินทำกินจะไม่น้อยกว่า 700,000 ราย เพื่อเกษตรกรจะมีสิทธิในที่ดินทำกินมากขึ้น ขณะเดียวกันจากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงคาดว่าจะรายจ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนจะลดลง ประมาณ 1,500 บาทต่อปีต่อครัวเรือน นอกจากนี้จากนโยบายส่งเสริมการออมของรัฐบาลจะสนับสนุนให้เกษตรกรมีจิตสำนึกในการประหยัด คาดว่าจะมีการออมเพิ่มขึ้นประมาณ 10,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ดังนั้นจากนโยบายดังกล่าวจะทำให้สัดส่วนหนี้ต่อทรัพย์สินลดลงจากร้อยละ 5.71 ในแผนฯ 9 เป็นร้อยละ 4.5 ในแผนฯ 10

ด้านสุขอนามัย จากนโยบายของรัฐบาลที่จะพัฒนาสุขภาพของประชาชนให้ครอบคลุมทั้งสติ ทางกาย จิต สังคม และปัญหา ที่ผ่านมามีการดำเนินงานพัฒนาด้านสุขอนามัยประสบความสำเร็จค่อนข้างสูงทำให้ประชากรในชนบทได้รับการบริการอย่างทั่วถึง ซึ่งการดำเนินการต่างๆ จะยังคงต่อเนื่องและขยายขอบเขตให้มากยิ่งขึ้น คาดว่าการพัฒนาด้านสุขอนามัยจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 95.67 ในช่วงแผนฯ 9 เป็น ร้อยละ 97.01

ด้านการศึกษา จากนโยบายของรัฐบาลมุ่งมั่นขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างและทั่วถึง โดยการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เน้นการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่สถานศึกษาและท้องถิ่น จึงคาดว่าจะส่งผลให้สมาชิกครัวเรือนเกษตรกรได้รับการศึกษาสูงขึ้นจากแผนฯ 9 ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 53 เป็นประมาณร้อยละ 58 สำหรับการถ่ายทอดเทคโนโลยี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีแผนที่จะพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร โดยส่งเสริมและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เทคโนโลยีการเกษตร

และพัฒนาอาชีพให้มากขึ้น จึงคาดว่าเมื่อสิ้นสุดแผนฯ 10 จะสามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบให้แก่เกษตรกรได้ไม่ต่ำกว่า 3 ล้านคนต่อปี และคาดว่าในภาพรวมด้านการศึกษา ค่าดัชนีจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 60.00 เป็นร้อยละ 70.00

ด้านสังคม รัฐบาลมีนโยบายที่จะสร้างความเข้มแข็งของคนในชาติให้อยู่เย็นเป็นสุข ร่วมกันอย่างเป็นสมานฉันท์บนพื้นฐานของคุณธรรมโดยการจัดทำแผนปฏิรูปสังคม ร่วมกับภาคประชาชนและสถาบันศาสนา กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะพัฒนาอาชีพและส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร สนับสนุนขบวนการวิสาหกิจชุมชน

ด้านสิ่งแวดล้อม รัฐบาลมีนโยบายที่จะสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ และ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนจากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศ โดยการสนับสนุนการมีส่วนร่วมให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายฟื้นฟูพื้นที่ที่มีปัญหา ไม่ต่ำกว่า 10 ล้านไร่ และลดพื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินไม่ต่ำกว่า 5 ล้านไร่ ดังนั้นจึงได้คาดการณ์การฟื้นฟูพื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินไม่ต่ำกว่า 5 ล้านไร่ ต่อปี ในขณะเดียวกันสามารถรักษาสภาพป่าไม้ให้สัดส่วนต่อพื้นที่ประเทศเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 31.38 เป็นร้อยละ 33 เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 และคาดการณ์ดัชนีรวมด้านสิ่งแวดล้อมจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 57.09 เป็นร้อยละ 68.06

ตารางภาคผนวกที่ 1 ดัชนีความพอใจของเกษตรกรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10

ตัวชี้วัด	ดัชนี (ร้อยละ)	
	ปี 2548(แผน 9)	ปี 2554(แผน 10)
ดัชนีความพอใจของเกษตรกร	77.21	81.48
<u>ด้านเศรษฐกิจ</u>	65.04	69.53
- รายได้ครัวเรือนเกษตรกร	50.00	60.00
- การมีสิทธิในที่ดินทำกิน	72.91	75.00
- การมีงานทำของแรงงานเกษตรกร	83.45	85.00
- รายจ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนเกษตรกร	60.00	65.00
- เงินออมของครัวเรือนเกษตรกร	60.00	61.56
- สัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร	50.00	60.00
<u>ด้านสุขภาพ</u>	95.67	97.01
- ครัวเรือนได้กินอาหารมีคุณภาพได้มาตรฐาน	94.50	96.00
- ครัวเรือนมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ	96.81	98.00
<u>ด้านการศึกษา</u>	60.00	70.00
- สมาชิกครัวเรือนได้รับการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ	60.00	70.00
- จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและฝึกอบรม	60.00	70.00
<u>ด้านสังคม</u>	91.13	92.74
- ครัวเรือนมีความอบอุ่น	99.05	99.60
- เกษตรกรมีความภูมิใจต่อความสำเร็จ	61.15	70.00
- การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร	94.10	95.20
- คนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน	99.80	99.90
<u>ด้านสิ่งแวดล้อม</u>	57.09	68.06
- สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ	62.76	66.00
- การฟื้นฟูทรัพยากรดิน	50.00	70.00

หมายเหตุ :	ระดับ 5	คะแนนอยู่ระหว่าง	90.00 - 100.00	คือ	ดีมาก
	ระดับ 4	คะแนนอยู่ระหว่าง	80.00 - 89.99	คือ	ดี
	ระดับ 3	คะแนนอยู่ระหว่าง	70.00 - 79.99	คือ	ปานกลาง
	ระดับ 2	คะแนนอยู่ระหว่าง	60.00 - 69.99	คือ	ต้องปรับปรุง
	ระดับ 1	คะแนนน้อยกว่า	60.00	คือ	ต้องเร่งแก้ไข

ภาคผนวกที่ 2

ประมาณการงบประมาณ แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 -2554)

**ตารางภาคผนวกที่ 2 ประมาณการงบประมาณแผนพัฒนาการเกษตร
ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10**

ยุทธศาสตร์	งบประมาณ (ล้านบาท)				
	ปี 2550 ^{1/}	ปี 2551 ^{2/}	ปี 2552	ปี 2553	ปี 2554
1. การสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร	11,483	7,777	9,753	10,419	11,321
2. การพัฒนาสินค้าเกษตร	29,481	12,493	19,067	21,857	21,878
3. การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร	22,762	40,517	62,831	73,478	82,769
4. การเพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการ	1,246	1,559	2,147	2,261	2,369
รวม	64,973	62,346	93,798	108,015	118,337

หมายเหตุ : 1/ และ 2/ งบประมาณที่ได้รับจัดสรรจริง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทร. 0-2940-6671-2 โทรสาร. 0-2579-2593

e-mail : bapp-plan@oae.go.th